

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: filosofie
Studijní program: 2. stupeň
Kombinace: občanská výchova – anglický jazyk

ISLÁMSKÝ SEBEVRAŽEDNÝ TERORISMUS V MINULOSTI A SOUČASNOSTI

ISLAMIC SUICIDE TERRORISM IN PASTS AND
PRESENTS

DER ISLAMISCHE SELBSTMÖRDERISCHE
TERRORISMUS IN DER VERGANGENHEIT UND IN
DER GEGENWART

Diplomová práce: 2004–FP–KFL–081

Autor:

Milan Starec

Podpis:

Adresa:

Polní 53/9

Liberec 12

46001

Vedoucí práce: ThDr. Ing. PhLic. Miloš Raban

Konzultant: Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
61	14129	6	0	24	6

V Liberci dne: 30. 4. 2004

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146072547

Katedra:filosofie.....

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant)Milan Starec.....
adresa:Polní 53/9, 460 12 Liberec 12.....
obor (kombinace):Anglický jazyk - Občanská výchova.....
Název DP:Islámský sebevražedný terorismus v minulosti a současnosti.....
.....
Název DP v angličtině:Islamic suicidal terrorism in pasts and presents.....
.....
Vedoucí práce:ThDr. Ing. PhLic. Miloš Raban.....
Konzultant:Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.....
Termín odevzdání:30. dubna. 2004.....

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne30.9.2003.....

.....
děkan

.....
vedoucí katedry

Převzal (diplomant):Milan Starec.....

Datum:21.5.2003.....

Podpis:Milan Starec.....

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Univerzitní knihovna
toroňská 1329, Liberec 1
PSC 461 17

V252/04P

KFL/OP
55s, 6s.př.
obr.

Cíl:

1. Popsat historii a vývoj sebevražedného terorismu v různých kulturách, zvláště pak v islámských zemích. (30 stran)
2. Vyzkoumat a popsat pohnutky, které vedou jedince k sebevražedným útokům (psychologické aspekty jejich jednání). (10 stran)
3. Pokusit se zmapovat současné islámské teroristické skupiny, charakterizovat je (jejich cíle, zaměření, míru nebezpečnosti apod.). (30 stran)

Literatura:

Kepel, Gilles: Boží pomsta. Atlantis, Brno, 1996

Kropáček, Luboš: Islámský fundamentalismus.

Kropáček, Luboš: Blízký východ na přelomu tisíciletí.

Kropáček, Luboš: Islám a západ.

Barša, Pavel: Západ a islamismus. CDK, Brno, 2001

Ulfkotte, Udo: Hrozba terorismu. Euromedia Group, Praha, 2003

Küng, Hans, Van Ess, Joseph: Křesťanství a islám. Vyšehrad, Praha, 1998

Rahner, Karl, Vorgrimler, Herbert: Teologický slovník. Zvon, Praha, 1996

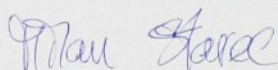
Korán. Odeon, Praha 1991

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškerou použitou literaturu.

V Liberci dne: 30. 4. 2004

Milan Starec

Prohlášení k využívání výsledků DP:

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé diplomové práce a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé diplomové práce (prodej, zapůjčení, kopírování, apod.).

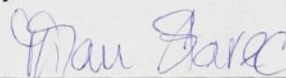
Jsem si vědom toho, že: užít své diplomové práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše). Diplomová práce je majetkem školy, s diplomovou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu diplomovou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor:

Milan Starec

Podpis:

Adresa:

Polní 53/9

460 01, Liberec 12

Datum:

30. 4. 2004

PODĚKOVÁNÍ:

Děkuji vedoucímu své diplomové práce ThDr. Ing. PhLic. Miloši Rabanovi především za prvotní ideu pro zpracování tohoto tématu a jeho náměty při tvorbě práce. Dále děkuji pracovnícům Krajské vědecké knihovny v Liberci za jejich ochotu a vstřícnost při vyhledávání zdrojů. V neposlední řadě patří poděkování také rodičům za podporu při studiu.

ISLÁMSKÝ SEBEVRAŽEDNÝ TERORISMUS V MINULOSTI A SOUČASNOSTI

Resumé

Autor ve své diplomové práci usiluje o komplexní rozbor islámského sebevražedného terorismu. V úvodu se zabývá zejména rolí médií a teoretickými východisky hodnocení tohoto jevu. Další část práce mapuje jeho vznik a vývoj od středověku po současnost. Snaha proniknout do individuální psychologie sebevražedného atentátníka je obsahem čtvrté kapitoly. Podstatnou část práce tvoří také přehled nejvýznamnějších současných fundamentalistických organizací a jejich charakteristika. Nezaujatou formou práce se autor snaží dobrat příčin vzniku sebevražedného terorismu a o vyvrátit mýtus, že je zakořeněn v islámském náboženství.

ISLAMIC SUICIDE TERRORISM IN PASTS AND PRESENTS

Summary

The author tries to produce a complex analysis of the Islamic suicide terrorism. The introduction is devoted to the role of media and to some theoretical aspects of the evaluation of this phenomenon. The next part surveys its evolution, from the Middle Ages until today. The effort to describe the individual psychology of a suicide assassin creates the content of the fourth chapter; the following one characterizes the today's most significant terrorist organizations. Without being prejudiced, the author aims to uncover the causes of the genesis of suicide terrorism and to refute the myth that it is rooted in Islam.

DER ISLAMISCHE SELBSTMÖRDERISCHE TERRORISMUS IN DER VERGANGENHEIT UND IN DER GEGENWART

Zusammenfassung

Der Autor bemüht sich in seiner Diplomarbeit um die komplexe Analyse des islamischen selbstmörderischen Terrorismus. In der Einleitung beschäftigt er sich vor allem mit der Rolle der Medien und mit dem theoretischen Ausweg dieses Phänomens. Der nächste Teil beschreibt die Entstehung und Entwicklung vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Das Betreiben die individuelle Psychologie des selbstmörderischen Attentäters durchzudringen, wird im vierten Kapitel beschreiben. Einen wesentlichen Teil der Arbeit bildet die Übersicht der bedeutendsten gegenwärtigen fundamentalistischen Vereinigungen und ihre Charakteristik. Der Autor versucht die Ursache der Entstehung des selbstmörderischen Terrorismus vorurteilslos zu finden und den Mythos umzustößen, dass der Terrorismus im Islam seine Wurzeln hat.

Obsah:

I. Úvod	1
II. Teoretické pozadí	4
II. A. Etymologie a definice	4
II. B. Klasifikace terorismu	4
II. B. 1. Vnitřní terorismus	5
II. B. 2. Mezinárodní terorismus	6
II. C. Terorismus a média	8
III. Sebevražedný terorismus v historii	9
III. A. Japonský „božský vítr“	9
III. B. Srí Lanka a Tamilští tygři	10
III. C. Sebevražedné útoky v dějinách islámských států	12
III. C. 1. Vývoj sebevražedných útoků od středověku po 20. století	12
III. C. 2. Role Saúdské Arábie a USA	14
III. C. 3. Čečensko a „černé vdovy“	15
III. C. 4. Teologické kořeny islámského sebevražedného terorismu	16
III. C. 5. Islám = terorismus?	18
III. D. Buddhističtí mniši a sebeupalování	20
III. E. Jan Palach versus sebevražední atentátníci	22
IV. Psychologie sebevražedného terorismu	24
IV. A. Sebevražedný atentátník – obyčejný člověk?	24
IV. B. Nacionalismus a odvěta jako motivace	26
IV. C. Vlastní identita a skupina	27
IV. D. Vůdcovský princip	28
IV. E. „Cherchez la femme“ jako prapůvod sebevražedných útoků?	29
V. Významné islámské teroristické skupiny	30
V. A. Protiizraelské teroristické organizace	30
V. B. Další organizace	39
VI. Závěr: Dialog kultur a multikulturní výchova	51
Seznam literatury	54
Přílohy	56

I. ÚVOD

„Vrtulníky izraelské armády zaútočily v Gaze na osobní automobil. V jeho troskách zahynul jeden z hlavních předáků hnutí Hamás Ismáíl abú Šanab a jeho dva osobní strážci. (...) Izraelský útok přišel jen dva dny po sebevražedném atentátu na židovský autobus v Jeruzalémě, při kterém v úterý přišlo o život nejméně 20 lidí.“

(Televize ČT1, Události, vysíláno 21. 8. 2003)

„K vlně terorismu z minulého týdne se přidali i čečenští separatisté. Ti ve dvou sebevražedných útocích zabili celkem 76 lidí.“

(Televize ČT1, Události, vysíláno 20. 5. 2003)

„Izraelem po týdnu otrásl nový sebevražedný útok. Palestinec v noci odpálil bombu v restauraci u velvyslanectví USA. Zahynuli čtyři lidé včetně útočníka, desítky dalších jsou zraněny.“

(iDnes, 30. 4. 2003)

„Dva dny před parlamentními volbami v Rusku znovu udeřili teroristé, tentokrát z jihu. Za cíl si vybrali osobní vlak. Výbuch bomby zabil 40 lidí a 170 jich zranil.“

(Televize ČT1, Události, vysíláno 5. 12. 2003)

To jsou pouze krátké úryvky ze zpravodajství, které ukazují brutalitu sebevražedných útoků. Neustále čelíme takovýmto zprávám ze všech typů médií, díváme se na hrůzné obrázky z míst, kde dříve stávaly restaurace, mešity, synagogy, kostely nebo dokonce mrakodrapy. Četnost relací a novinových článků, které udávají počty mrtvých a zraněných v desítkách, je tak velká, že konkrétní čísla již ani nevnímáme. Kdo si dnes pamatuje, kolik lidí zemřelo při atentátu minulý týden? A kolik před měsícem? Zpráva „v centru Jeruzaléma po útoku teroristy vybuchl autobus s civilisty“ již není pro redaktory zpravodajství ani natolik atraktivní, aby byla zařazena na první místo před

ostatní události ze zahraničí. Údaje o počtu zabitých lidí při sebevražedných útocích zanikají v záplavě informací o soupeření politických stran a nově narozených mláďatech v rozličných zoologických zahradách. Přesto je však terorismus žhavým tématem, vlády USA, Velké Británie a dalších zemí vyhlásily islámským teroristům válku.

Naše pozornost se k terorismu opět obrátila po 11. září 2001 a začali jsme se jím zabývat. Prognostici měli pravdu – „náš“ svět se po tomto nejmasivnějším útoku skutečně změnil. Členům Al-Kajdy se dokonale vydařilo, oč usilovali, Západní svět znejistěl a cítí se teroristy vážně ohrožen. K tomu, abychom se zamysleli však bylo zapotřebí přes tři tisíce lidských životů. Po svržení vlády Talibanu v Afghánistánu jako hlavní základny celosvětového terorismu přišel na řadu Irák. V současné době zde operují jednotky USA a dalších zemí a bojují se skupinami, které protestují proti okupaci své země. 21. dubna 2004 podnikl sebevražedný útočník nájezd na policejní akademii v irácké Basře automobilem po střechu naloženým výbušninami. Kdy tato válka amerického prezidenta Bushe skončí? Jaké země budou následovat, až se (jestli) situace v Iráku stabilizuje? Írán – země, která vždy měla k teroristům přinejmenším kladné vztahy? Sýrie, která částečně sponzorovala (a možná stále sponzoruje) činnost Palestinské lidové fronty? Spousta islámských zemí byla nebo stále je spojena s některou teroristickou organizací. Je tedy vůbec možné v takto vedené válce proti terorismu zvítězit? Organizace Al-Kajda byla v Afghánistánu výrazně oslabena, její základny zničeny. Její špičky včetně Usámy bin Ládina ale dostiženy nebyly a přetransformovaly svou skupinu do nové, efektivnější podoby. Al-Kajda je pravděpodobným pachatelem atentátů z Madridu i útoků na policejní stanice v Basře 21. dubna 2004.

Prezident USA George W. Bush a jeho poradci by se možná měli nad problémem důkladněji zamyslet. Nasnadě by bylo řešit situaci až po pochopení příčin jejího vzniku. Systematické vyvolávání fobie vůči islámskému světu tento problém jedině umocní a my (zatím) přihlížející se postupně můžeme začít obávat naplnění Huntingtonovy teorie o střetu civilizací.

Diplomová práce si klade za cíl odpovědět na základní otázky, které vyvstávají při zamyšlení nad sebevražedným terorismem. Kdo jsou tito atentátníci? Co motivuje člověka k obětování vlastního života? Z jaké tradice sebevražedné útoky vycházejí? Jsou skutečně aktem zoufalství? Je sebevražedný terorismus zakořeněn ve svaté knize islámu a pokud ano, jak? Jaké teroristické skupiny dnes praktikují sebevražedné útoky?

II. TEORETICKÉ POZADÍ

II. A. ETYMOLOGIE A DEFINICE

Účel většiny teroristických útoků je možné vystopovat už při pohledu do historie samotného slova terorismus. Skládá se z latinského *terrere*, jež znamená hrozit a přípony *-ismus*. Tento překlad slova obsahuje to, co mají všechny definice terorismu společné. Ačkoli se většinou liší například při popisu cílů teroristů (politické, náboženské apod.), vždy se shodují v základním rámci. Všeobecná encyklopedie¹ definuje terorismus jako *metodu zastrašování politických odpůrců hrozbou a užitím násilí, přičemž smyslem nastolení teroru je vytvořit extrémní psychický nátlak na jednotlivce i skupiny obyvatel*. Tato definice je sice velice obecná, vzhledem k rozmanitosti konkrétních cílů teroristů je však ideální. Sebevražedný terorismus se liší pouze v tom, že útočník předem ví, že o život nepřipraví jenom své oběti, ale i sám sebe. Dnešní význam získalo slovo *terorismus* až ve dvacátém století. Ottův slovník naučný jej ještě vysvětluje jako *hrůzovládu, obzvláště ve francouzské revoluci dobu od 2. 6. 1793 do 28. 7. 1794 zvanou régime de la Terreur*².

II. B. KLASIFIKACE TERORISMU

Pokud se zamyslíme nad všemi příklady z historie a současnosti, které byly označovány pojmem terorismus, přirozeně musíme dospět ke snaze tento jev nějak klasifikovat, oddělit od sebe jednotlivé případy. Nastínění všech možných podob terorismu je také nutné k uvědomění si všech důsledků a vážnosti tohoto jevu. Základní rozdělení terorismu do dvou velkých skupin provádí Strmiska³ následovně:

1. terorismus protistátní
2. terorismus státní

¹Kolektiv autorů. *Všeobecná encyklopedie o čtyřech svazcích*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1998. 4. svazek.

²Kolektiv autorů. *Ottův slovník naučný* (25. díl). Praha: Argo – Paseka, 2002 (fotoreprint z roku 1906)

³STRMISKA, Maxmilián. *Politický terorismus: úvod do studia politického terorismu v demokratických systémech*. Brno: Masarykova univerzita, 1996

Výstižnější klasifikaci terorismu navrhuji z hlediska cílů teroristů (o co svými činy usilují), inspirován Janem Zemanem⁴ (jež sám vychází z^{5, 6, 7}), takto:

II. B. 1. Vnitřní terorismus

První skupina zahrnuje případy, kdy je terorismus praktikován v rámci jednoho státu, ať už samotnou vládní silou, či jakoukoli menšinou.

Vnitřní válečný terorismus

Do této kategorie spadají opatření a akce vlád na vlastním území v době války, které mají rysy terorismu. Příkladem je například nacistické Německo a činnost jeho oddílů SS a SA, Gestapa apod.

Státní terorismus

Státním terorismem je míněn totalitní státní režim. Jeho typickými znaky jsou represivní instituce, likvidující opozici a politické odpůrce. K hlavním silám v takovém státě patří tajná policie (StB, KGB, Gestapo...), která drží obyvatele v permanentním strachu z pronásledování a perzekuce. „Terorismus pod hlavičkou státu“ se vyskytoval prakticky ve všech komunistických zemích, ale také ve státech vzniklých z kolonií, kde separatistický terorismus plynule přešel v totalitní státní zřízení.

Vnitřní revoluční terorismus

Do této kategorie patří teroristé, jejichž cílem je změnit systém vlády. Je možné jej dále dělit na levicový (založený na ideji rovnosti) a pravicový (idea nacionalismu, čistoty ras, vysoké autority státu). Tato podoba terorismu stojí spíše na pomezí mezi terorismem vnitřním a mezinárodním, neboť revoluční řady byly v minulosti často silně podporovány podobně ideově zaměřenými skupinami nebo vládami ze zahraničí. Tvořit pro revoluční terorismus dvě kategorie (vnitřní a mezinárodní), jak činí například Jan Zeman², nepovažuji za nutné.

⁴ZEMAN, Jan. *Terorismus (historicko-psychologická studie)*. 1. vyd. Praha: Triton, 2002

⁵STRMISKA, Maxmilián. *Politický terorismus: úvod do studia politického terorismu v demokratických systémech*. Brno: Masarykova univerzita, 1996

⁶BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. Praha: Columbus, 1997

⁷BRZYBOHATÝ, Marian. *Úvod do problematiky terorismu a antiterorismu*. Praha: Policejní akademie ČR, 1995

Anarchistický terorismus

Anarchisté neuznávají státní moc a politické zřízení, svými činy usilují o vybudování dojmu neschopnosti státu udržet pořádek. Odmítají politický boj, za prostředek revoluce považují individuální terorismus. Terčem anarchistů – teroristů jsou často konkrétní symboly politické a ekonomické moci ve státě (nikoliv náhodné cíle). Tím se tato kategorie liší od ostatních. Jejich ideálem je rozvrat státu a tvorba malých, oddělených komunit – jakýsi návrat k prvotně pospolné společnosti.

II. B. 2. Mezinárodní terorismus

Koloniální terorismus

Jedná se o terorismus, sloužící k udržení nadvlády v koloniích. Jeho cílem je vytváření strachu z vlastní národní nebo náboženské identity. Kolonizující vláda se zpravidla snaží vybudovat dojem, že pomáhá obyvatelstvu, jež není schopno si vládnout samo.

Separatistický terorismus

Separatismus a s ním spojený terorismus je protipólem terorismu koloniálního, často se objevuje jako reakce na něj. Dnes se takto dají označit akce čečenských separatistů, v postoji Ruska vůči těmto snahám je možné rozpoznat mnoho znaků kolonialismu. Separatistický terorismus je s politickými dějinami dvacátého století velice silně spjat, vyskytuje se obvykle při snaze jakéhokoli podrobeného národa o získání práva na sebeurčení.

Mezistátní terorismus

Mezistátní terorismus je uplatňován při nepřátelském či přímo válečném stavu mezi dvěma státy. Projevuje se oboustranně v diverzních akcích, které si kladou za cíl narušit tok informací, nebo mají přímo charakter agrese. Jeho účelem je vytváření strachu z nepřítele a nedůvěry ve schopnost vlastního státu ochránit své obyvatele. Jako příklad válečného mezistátního sebevražedného terorismu mohou být chápáni japonští kamikadze.

Nábožensko – politický terorismus

Tento druh terorismu řadím k mezinárodním, jelikož k němu dochází nejčastěji mezi dvěma sousedícími národy s odlišným náboženským vyznáním (Izrael a Palestina, Pákistán a Indie apod.). I náboženský terorismus však má politický kontext a konflikt se zpravidla neodehrává pouze v náboženské rovině. Neodmítám ani eventualitu, že se politický boj může za náboženství pouze skrývat. Právě náboženskému terorismu věnuji ve své práci hlavní pozornost, neboť zejména u něj se nejčastěji setkáváme se sebevražednými útoky.

Jan Zeman uvádí ještě další dva druhy terorismu, které se však do této klasifikace nehodí, jelikož nepopisují cíle teroristů, nýbrž jejich prostředky. Jsou jimi tzv. bioterorismus a terorismus počítačový. Jako bioterorismus jsou označovány činy, při nichž jsou použity zbraně hromadného ničení, a to buď biologické, chemické nebo jaderné. Nejznámějším aktem bioterorismu byl útok japonské náboženské sekty Óm Šinrikjó na cestující v tokijském metru v roce 1995.

Termínem počítačový terorismus jsou nazývány útoky, mající narušit státní infrastrukturu a vůbec chod státu jako celku prostřednictvím počítačů, především sítě Internet. Vzhledem k dnešní závislosti celé západní společnosti na počítačích přisuzuji tomuto „modernímu“ typu terorismu velkou budoucnost.

Klasifikace terorismu má být jakousi pomůckou sloužící k utřídění jednotlivých útoků a organizací. Zřejmé je, že jednotlivé kategorie se mohou prolínat; konkrétní teroristickou organizaci nebo daný atentát by kupříkladu bylo možné zařadit do několika skupin. Toto „škatulkování“ ale není samoúčelné, porovnávání jednotlivých organizací, pochopení jejich motivace apod. pomáhá při potírání terorismu. Klasifikace přispívá ke kvalitnějšímu poznání celého problému.

II. C. TERORISMUS A MÉDIA

Jestliže ze samotné podstaty terorismu vyplývá snaha o vyvolání paniky, hrozby, strachu a ohrožení, mocným spojencem teroristů jsou média. Děsivé obrázky a fotografie z míst, kde vybuchly bomby jsou skvělým obchodním artiklem. Zvedají sledovanost televizních kanálů a prodávají noviny. Nicméně tak ale teroristé docilují přesně toho, o co v jejich strategii jde. Pocit strachu a hrozby se násobí, roste geometrickou řadou. Není náhodou, že terorismus zažívá dobu největšího rozkvětu koncem dvacátého století – ve věku médií a superrychlého přenosu (různě kvalitních) informací. Zpravodajství je však pouze částí problému. Teroristé si moc médií a možnosti jejího zneužití plně uvědomují a nutno říci, že jejich psychologická strategie je dokonale promyšlená a efektivní. Časté je, že teroristické skupiny těsně po útoku rozešlou do televizí předtočený rozhovor se sebevrahem, který se hrdě chystá na svůj velký okamžik slávy. Následuje rozhovor s pozůstalými, kteří místo očekávaného smutku vyjadřují neskonanou pýchu na svého právě zemřelého syna, bratra apod. Záběry z místa útoku jsou díky své krvavosti atraktivní samy o sobě a teroristé mají stoprocentní jistotu, že jejich činu si všimne celý svět a že nebude rychle zapomenut.

Médiím nelze tuto skutečnost vyčítat. Existují v konkurenčním prostředí a své místo si musejí vybojovat sledovaností nebo prodávaností. Sami se však dostáváme do začarovaného kruhu a pastí. Chceme o terorismu vědět, chceme být informováni, zároveň tím ale teroristům poskytujeme prostor k úspěchu v jejich strategii boje.

III. SEBEVRAŽEDNÝ TERORISMUS V HISTORII

Teroristických atentátů, organizací i států najdeme ve světových dějinách tolik, že by k jejich výčtu sotva stačila jedna práce. Terorismus byl často prostředkem k vyjádření odporu nebo naopak k udržení moci v totalitních systémech. Encyklopedie světového terorismu⁸ uvádí desítky příkladů terorismu v historii. Separatistický terorismus nás provází celé dvacáté století. Pokud však chceme pátrat po terorismu sebevražedném, naše úsilí se bude jen zřídka kdy setkávat s úspěchem. Při pohledu na historické teroristické činy zjišťujeme, že jen malé procento z nich v sobě obsahovalo onen sebevražedný faktor. Na rozdíl od dějin terorismu, které se píší od dob antiky, jsou dějiny terorismu sebevražedného staré v podstatě jen několik desítek let.

III. A. Japonský „božský vítr“

Tradice „božského větru“, který ochraňuje Japonsko před nepřáteli, sahá do 13. století. Když se roku 1268 mongolský chán Kublaj, dědic slavného Čingischána, chystal dobýt Japonsko, sestavil flotilu o devíti stech lodích, na nichž se plavilo přes 40 tisíc mužů. Japonsko se jevilo jako zcela snadná kořist, dokud v noci nepřišla silná větrná bouře, která zničila většinu plavidel a zahubila třetinu mongolských bojovníků. Téměř totožná situace se opakovala o několik let později. S tím rozdílem, že tentokrát měl Kublaj k dispozici o 100 tisíc mužů více. Při této bouři přišlo o život 70 tisíc Mongolů a v Japonsku se začalo tradovat, že jej ochraňuje „božský vítr“ – v překladu kamikadze.

V moderní době se sebevražedným způsobem boje poprvé setkali spojenečtí námořníci za druhé světové války. Zoufalé Japonsko, které se přes všechny snahy nedočkalo toužených porážek USA a jejich spojenců, přešlo k radikálnímu tahu, který dosud neměl na bojištích druhé světové války obdoby. 15. října 1944 ohlásil pilot Amira, že jeho letadlo bylo zasaženo a že s ním hodlá narazit do americké letadlové lodi. Velení nad japonskými leteckými silami se zhruba v téže době chopil Takidžiro Oniši, který došel k názoru, že právě tento způsob boje může Japonsko ještě zachránit, a stal se otcem

⁸Kolektiv autorů. *Encyklopedie světového terorismu*. Praha: Svojtka, 2001

kamikadze. O čtyři dny později - 19. října 1944 byla vytvořena první sebevražedná jednotka. Většinou se skládala z mladých chlapců mezi 17ti a 22ti lety, hrdých na své vlastenectví, pozdější mučednictví a tradiční označení „božský vítr“. 3913 kamikadze se podařilo potopit 37 amerických plavidel, z toho čtyři letadlové lodě, dalších 300 plavidel značně poškodili. Všichni prošli výcvikem, který se podobal spíše vymývání mozků, Oniši přesto nikdy neměl nouzi o dobrovolníky. Všem sliboval nehynoucí slávu a mučednictví, spousta z nich také zažívala v posledních chvílích života euforii způsobenou metamfetaminem. Před vzletnutím byly pilotům ostříhány nehty - to bylo jediné, co z národního hrdiny zbylo a dalo se pohřbít. Podle Encyklopedie světového terorismu⁹ jeden z pilotů před startem napsal: „Prosím, pogratulujte mi. Byla mi dopřána skvělá příležitost zemřít.“

Nezajímavá není ani skutečnost, že i hitlerovské Německo mělo v záloze podobný „projekt“, jakým byli kamikadze. I přes počáteční odpor vůči sebeobětování německých vojáků nakonec führer svolil k vytvoření takového komanda, zachoval si však právo sám udělit povolení k jeho nasazení. Byly vyvinuty rakety Fi 103 (prakticky totožné s raketami „V-1“), vybavené kabinou pro posádku a jednoduchým řízením. Při náboru se hlásily tisíce mladých dobrovolníků, zmanipulovaných Hitlerovou propagandou k podivnému vlastenectví. Toto komando a jeho speciální letouny nesly z neznámého důvodu krycí označení Reichenberg (Liberec). Naštěstí se však Hitler nikdy neodhodlal k jeho nasazení.

III. B. Srí Lanka a Tamilští tygři

Organizace s názvem „Tygři za osvobození tamilského Ílamu“ (LTTE) patří mezi nejnebezpečnější teroristické organizace na světě. Její agresivita a odhodlanost vzbuzuje obavy z marnosti jakéhokoli boje proti ní. Patří k malému počtu organizací, které mají na svém „kontě“ životy nejvyšších státních představitelů, a jsou jednou ze tří teroristických skupin na světě, jež mají

⁹Kolektiv autorů. *Encyklopedie světového terorismu*. Praha: Svojtka, 2001. str. 251

institucionalizovanou jednotku sebevražedných atentátníků (vedle Hamásu a Hizballáhu).

Tamilští tygři jsou výsledkem etnického konfliktu na Srí Lance mezi většinovými Sinhálci a Tamily, kteří tvoří pouze 12 procent celkové populace a žijí v severní části Srí Lanky, na poloostrově Jápané. I v tomto konfliktu hraje svou (i když zcela bezvýznamnou) roli náboženství. Zatímco Sinhálci jsou většinou buddhisté, Tamilové jsou především hinduisté, zčásti křesťané. Samotné počátky padesát let trvajících konfliktu jsou vystopovatelné již v Britské koloniální správě, která podporovala vzdělávání menšinových Tamilů. Po osamostatnění Srí Lanky v roce 1948 se střídající vlády dopouštěly mnoha chyb a vedly zem ke zkáze. Hrozivá nezaměstnanost a stále výraznější protěžování Sinhálců se projevovaly ve vzájemném obviňování obou skupin obyvatelstva. To vyústilo v krvavých nepokojích v 60. letech a následně ve vzniku organizace LTTE roku 1972. Od této doby je Srí Lanka dějištěm bojů, které proti sobě svádějí Tamilští tygři, armáda a jiné militantní skupiny. Významnou roli hraje v tomto konfliktu Indie, která zprvu LTTE vyzbrojila a finančně podporovala, postupem času se však obrátila proti hnutí (obávala se přenesení separatistických tendencí také na Tamily žijící v Indii). V květnu 1991 sebevražedný atentátník zabil indického premiéra Radžíva Gándhiho, čímž vynesl LTTE na světovou politickou a mediální scénu. Tamilští tygři získali mnoho nových rekrutů, roku 1996 jich bylo již 16 tisíc. Během následujících let útočili jak na tamilskou opozici, tak na představitele sinhálské armády. Jejich oběťmi se stali např. ministr obrany, bývalý ministr národní bezpečnosti, velitel námořnictva aj.

Od samotného založení organizace stojí v jejím čele až dodnes Velupilláj Prabhakaran, charismatický vůdce, disciplinovaný předák a skvělý vojenský samouk. Během let svého působení se Tygrům podařilo vybudovat propracovanou špionážní síť, zdokonalili se ve všech odvětvích spojených s bojem a stali se jednou z nejdisciplinovanějších a nejnebezpečnějších teroristických skupin. Tygři jsou také jedinou teroristickou organizací, která vlastní a provozuje námořní flotilu. K útokům na civilní cíle se nikdy nepřihlásili,

institucionalizovanou jednotku sebevražedných atentátníků (vedle Hamásu a Hizballáhu).

Tamilští tygři jsou výsledkem etnického konfliktu na Srí Lance mezi většinovými Sinhálci a Tamily, kteří tvoří pouze 12 procent celkové populace a žijí v severní části Srí Lanky, na poloostrově Jápané. I v tomto konfliktu hraje svou (i když zcela bezvýznamnou) roli náboženství. Zatímco Sinhálci jsou většinou buddhisté, Tamilové jsou především hinduisté, zčásti křesťané. Samotné počátky padesát let trvajícího konfliktu jsou vystopovatelné již v Britské koloniální správě, která podporovala vzdělávání menšinových Tamilů. Po osamostatnění Srí Lanky v roce 1948 se střídající vlády dopouštěly mnoha chyb a vedly zem ke zkáze. Hrozivá nezaměstnanost a stále výraznější protěžování Sinhálců se projevovaly ve vzájemném obviňování obou skupin obyvatelstva. To vyústilo v krvavých nepokojích v 60. letech a následně ve vzniku organizace LTTE roku 1972. Od této doby je Srí Lanka dějištěm bojů, které proti sobě svádějí Tamilští tygři, armáda a jiné militantní skupiny. Významnou roli hraje v tomto konfliktu Indie, která zprvu LTTE vyzbrojila a finančně podporovala, postupem času se však obrátila proti hnutí (obávala se přenesení separatistických tendencí také na Tamily žijící v Indii). V květnu 1991 sebevražedný atentátník zabil indického premiéra Radžíva Gándhího, čímž vynesl LTTE na světovou politickou a mediální scénu. Tamilští tygři získali mnoho nových rekrutů, roku 1996 jich bylo již 16 tisíc. Během následujících let útočili jak na tamilskou opozici, tak na představitele sinhálské armády. Jejich oběťmi se stali např. ministr obrany, bývalý ministr národní bezpečnosti, velitel námořnictva aj.

Od samotného založení organizace stojí v jejím čele až dodnes Velupilláj Prabhakaran, charismatický vůdce, disciplinovaný předák a skvělý vojenský samouk. Během let svého působení se Tygrům podařilo vybudovat propracovanou špionážní síť, zdokonalili se ve všech odvětvích spojených s bojem a stali se jednou z nejdisciplinovanějších a nejnebezpečnějších teroristických skupin. Tygři jsou také jedinou teroristickou organizací, která vlastní a provozuje námořní flotilu. K útokům na civilní cíle se nikdy nepřihlásili,

k tomuto účelu použili krycí organizaci „Ellalanská síla“. Konflikt, který na Sri Lance probíhá, je již dlouhá léta občanskou válkou, v níž LTTE již připravila o život kolem 70ti tisíc lidí, převážně vojáků.

„Černí tygři“ jsou zvláštní jednotkou LTTE, která se specializuje na sebevražedné útoky. Své sebevražedné atentátníky Tygři uctívají stejně jako hinduistické bohy, jejich rodinám je zajištěn doživotní blahobyt a čest. Přesto Tygři nemotivují sebevrahy náboženskými zdůvodněními, nevytvářejí jim status mučedníků jako muslimské teroristické skupiny. Motivace je čistě strategickou vojensko–politickou záležitostí. 5. červen je každoročně oslavován jako „Den Černých tygrů“. Tygři za osvobození tamilského Ílamu jsou organizací, která spáchala zdaleka nejvíce sebevražedných atentátů, provedených ve dvacátém století.

III. C. Sebevražedné útoky v dějinách islámských států

III. C. 1. Vývoj sebevražedných útoků od středověku po 20. století

Již v zápětí po smrti Muhammada a následném rozkolu v islámském náboženství sahaly různé menšinové sekty k politickým vraždám. V sedmém století sekta „cháridžovští azrakovci“ označovala za nevěřícího každého, kdo se k ní nechtěl přidat. Relativně těsně po samotném zrodu islámu tedy můžeme vystopovat první stopy jevu, který se dnes označuje jako fundamentalismus či islamismus, k sebevražedným útokům však podle dostupných pramenů nedocházelo. Za zmínku stojí i dnešní osud této sekty. Zachovala se pouze její nejmírnější větev, jejíž příslušníci žijí například v Ománu a jsou proslulí svou pracovitostí a tolerancí.

Ani šíitská odnož ismá'ílíja-nizáríja, známá jako „sekta assasínů“, konající koncem 11. století vražedné mise proti sunnitským Seldžukům, nekonala sebevražedné atentáty. Její přívrženci však napadali na veřejnosti své oběti s vědomím, že budou dopadeni a popraveni. I osud této teroristické skupiny je poměrně překvapivý. Dnešní představitelé ismá'ílíja-nizáríja, žijící v komunitách v Indii, Pákistánu a Africe, vynikli svým obchodním duchem a šikovností. Násilí z dávných dob je dávno zapomenuto.

Skutečné sebevražedné teroristické útoky se objevují v islámských zemích až v naší době. Luboš Kropáček udává jako důvod, že se vyskytují především v šíitských společnostech, mučednickou smrt 'Alího syna Husajna v roce 680, kterou si šíité každoročně připomínají, a také celkový „zanícený, mesianisticky orientovaný“¹⁰ charakter zbožnosti. Josef van Ess to odůvodňuje především historicky: „Dějiny nepřinášely šíitům po dlouhý čas potvrzení, nýbrž jen zklamání, frustraci. Proto jsou těmi muslimy, kdo vyvinuli smysl pro utrpení.“¹¹ Během íránské muslimské revoluce v roce 1978 se demonstranti bez váhání vystavovali střelbě vojáků; za írácko – íránské války v letech 1980 – 88 vbíhali mladí íránsští hoši na írácká minová pole, majíc na krku plastické klíče od ráje. V osmdesátých letech dvacátého století se začínají psát smutné dějiny skutečných sebevražedných atentátů. V roce 1982 Libanonská šíitská organizace Hizballáh, existující díky íránské podpoře, organizovala nájezdy nákladních automobilů naplněných výbušninami na izraelské, francouzské i americké vojenské objekty. 23. října 1983 provedla tato organizace na ty samé cíle pumové útoky, při kterých přišlo o život 58 Francouzů a 241 Američan. Právě libanonský Hizballáh tak stojí u zrodu moderních sebevražedných útoků, potažmo jeho íránský duchovní vůdce ajatolláh Chomejní. Ten podal přehodnocující výklad pojmu mučednictví. Jelikož islám sebevraždu zakazuje a za jedinou mučednickou smrt považuje smrtelné ranění v boji, Chomejní prohlásil: „Není rozdíl mezi smrtí se zbraní v ruce nebo s bombou na těle“. Tím se stal duchovním otcem všech islámských sebevražedných atentátníků a nejen to; šíitské teroristické organizace po uchopení moci v Íránu (1979) významně finančně podporoval.

Jelikož se nevypočitatelný a těžko zvládnutelný způsob boje, kterým sebevražedné útoky bezesporu jsou, setkal s úspěchem (americké i francouzské jednotky se tehdy stáhly), převzaly jej také palestinský Islámský džihád a sunnitský Hamás. Nepochota palestinského samosprávce Jásira Arafata přibrat k jednání i členy Hamásu a jejich odpor k mírovému urovnání

¹⁰KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ – Historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. str. 104

¹¹KÜNG, H., van ESS, J. *Křesťanství a islám*. Praha: Vyšehrad, 1998. str. 67

s Izraelci vedly k dalším sebevražedným teroristickým útokům v roce 1996. Novou vlnu těchto útoků přinesla tzv. nová intifáda v roce 2000, po opětovném neúspěchu snahy o mírové urovnání mezi Izraelem a Palestinou. V lednu 2002 odpálila nálož na svém těle i mladá a vzdělaná Palestinka Wafá Idrisová. Jen od února 2002 do dnešního dne byl v Izraeli proveden větší počet sebevražedných útoků než v rozmezí let 1993 – 2000. Přestože se autoři a historici neshodují v počtu dosud provedených sebevražedných útoků ve světě, víme, že se toto číslo pohybuje mezi dvěma a čtyřmi stovkami. K tomu ještě přidejme útok na New Yorkské World Trade Center v září 2001...

III. C. 2. Role Saúdské Arábie a USA

Svou nikoliv nevýznamnou roli ve vývoji terorismu a sebevražedných útoků sehrála také Saúdská Arábie. Dynastie Saúdů vystavěla svou moc na učení wahhábismu (označení podle zakladatele Muhammada Ibn Abd al-Wahhába, žijícího v letech 1703–1792) ve spojení s bohatstvím z těžby ropy. Konzervativní wahhábismus, hlásající návrat ke kořenům a pravému učení Koránu, byl plně institucionalizován v roce 1962. V Mekce je ustanovena Islámská světová liga, jejímž cílem je „wahhábizovat“ islám a ukončit vliv socialisticky orientovaného egyptského prezidenta Násira na arabské země. Dalším ohniskem se postupně stával Afghánistán, který se pod Ruskou represivní kontrolou stále více hlásil k fundamentálnímu pojetí islámu – samozřejmě za podpory Saúdské Arábie. Díky svému protisocialistickému zaměření si tak Saúdská Arábie v době studené války získala značnou podporu USA a vzhledem ke svému obrovskému bohatství si mohla dovolit financovat nejrůznější fundamentalistické organizace. USA si tak buď sama nebo prostřednictvím Saúdské Arábie během studené války vyzbrojila a finančně zajistila své dnešní úhlavní nepřátele.

III. C. 3. Čečensko a „černé vdovy“

Události, které se během posledních let odehrály v Čečensku se nedají přesně označit jako náboženský konflikt islámu, přesto s ním však tamější sebevražedné útoky souvisí. Islámské kořeny se v čečenských obyvatelích probudily před necelými deseti lety. I za tento krátký časový úsek se dokázaly vytvořit radikální teroristické islamistické skupiny.

Nezávislost na Rusku vyhlásil v devadesátých letech minulého století bývalý sovětský generál Džochar Dudajev. On sám měl, stejně jako značně sekularizovaná čečenská společnost, o islámu jen velmi malé znalosti. Pak ovšem přišel zlom v podobě první války s Rusy v roce 1994 a čečenské obyvatelstvo hledalo jakoukoli jednotící myšlenku, která by pomohla semknout brutálními útoky sužovaný národ. Tou se stalo jejich do té doby vlažné islámské vyznání. I po skončení první války s Ruskem si ještě Čečenci zvolili za svého vůdce umírněného Aslana Maschadova, jehož cílem bylo semknutí lidí a pokus o vybudování alespoň zčásti fungující společnosti ve válkou zničené zemi. Svět i Moskva se však ke státotvorné snaze Maschadova obrátily zády. Čečensko se tak, stále bez infrastruktury, úřadů nebo jakékoli jiné známky fungujícího státu postupně stávalo živnou půdou pro radikalismus. Vliv fundamentalistických wahhábítů, vedených Šamilem Basajevem, stále sílil a v roce 1998 bylo Čečensko na pokraji občanské války mezi jimi a Maschadovem. O ještě větší radikalizaci čečenských bojových skupin rozhodl další ruský útok koncem roku 1999. Přinesl další civilní oběti, opětovné odvrácení Západu a jeho přehlížení porušování lidských práv, kterého se Rusko bezesporu dopouští. Východiskem se tak stává islámský fundamentalismus a Čečensko se postupně stává dalším ohniskem světového terorismu. Šamil Basajev je nyní na oficiálním seznamu teroristů; Washington dokonce uvedl, že se setkal s Usámou bin Ládinem a dojednával s ním podporu pro svou věc.

Sebevražedný terorismus se objevil ve své nové podobě v Čečensku v roce 2000. Zatímco doposud páchali drtivou většinu sebevražedných atentátů muži, tehdy zaútočila první z tzv. „černých vdov“. Tento termín se vžil pro označení žen, které přišly ve válce o manžely (nebo i děti) a jediné východisko

ze zbídačeného života spatřují především v pomstě. Po vzoru palestinských sebevrahů pronikají opásané výbušninami na nepřátelské území s jasným cílem – zabíjet a ničit.

Samotný islám však hraje v případě čečenského problému pramalou roli. Nenávist vůči Rusku nepramení z náboženského rozporu a sebevražedné útoky ovdovělých žen plynou z touhy po odplatě. Islám se stal pouze obnovenou tradicí, alespoň zčásti spojující statisíce čečenských obyvatel. I tak si ovšem dovolím tvrdit, že daleko silnějším spojujícím faktorem než znovuzrozený islám je nenávist vůči Rusům, kteří při svých útocích nerozlišují mezi vojenskými cíli a civilním obyvatelstvem.

III. C. 4. Teologické kořeny islámského sebevražedného terorismu

Události dnešních dní i posledních let mohou vést značnou část veřejnosti k falešnému mínění, že sebevražedné útoky k islámu patří. Tuto myšlenku nelze než vyvrátit. Jak uvádí Luboš Kropáček¹², „Korán sebevraždu odmítá: nepřivozujte si smrt! (4:29)“. Klasické právní spisy islámu ji řadí mezi těžké hříchy. Tradice smrti vlastní rukou, v níž jde o čest bojovníka (např. Japonské harakiri), je islámu v jeho originálním výkladu zcela cizí. Problematickou se může zdát skutečnost, že islám chová ve velké úctě bojovníky padlé za víru nebo jiný ušlechtilý čin. Totéž však činí i naše kultura a nejspíše i všechny ostatní. Bojovník, který padne v boji za stát či spravedlnost si zasluhuje naši úctu. I Korán uctívá své padlé, kteří přišli o život „na stezce Boží“, ne ale ty, kteří si smrt přivodili záměrně. V tomto historicko-náboženském zakotvení je tedy sebevražda odmítnuta. Islám, stejně jako my, rozlišuje mezi ochotou položit svůj život a přímou sebevraždou ve stylu kamikadze.

Internetové Britské listy¹³ mimo jiné uvádějí, že Korán od muslimů nikdy nevyžadoval, aby zabíjeli židy nebo křesťany. Nazývá je uctivě „lidmi knihy“. Islám nepovoluje zabití ani jediné lidské bytosti a tolik zkompromitovaný pojem

¹²KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ – Historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. str. 102

¹³Anonym: *Islám není násilné náboženství* [on-line]. Britské listy. zveřejněno 3.7.2003. cit. 10. března 2004. dostupné z <http://www.blisty.cz/2003/7/4/art14638.html>

džihád označuje pouze boj proti utlačovatelům. Korán schvaluje svatou válku jedině za podmínky, že utlačovaným je odíráno právo na život a na živobytí. Povinnost muslimů šířit své náboženství je patrná i u křesťanství, buddhismu, židovství apod.

Aby se terorismus a jeho sebevražedná podoba nedostaly do přímého rozporu s Koránem, objevilo se několik nových výkladů. Ty se v podstatě vrací k středověkým pojetím (které měly posloužit k ospravedlnění osmanských nájezdů), kde jsou muslimové žijící ve světě *dar al-Islam* (tam, kde platí islám) povinni bojovat proti ostatním zemím – *dar al-harb*. Tento svatý boj se nazývá *džihád* (tento výraz však také označuje vnitřní souboj člověka s hříchem). Prvním moderním vykladatelem Koránu, který dokázal zasadit terorismus do teoretické roviny a myšlenkového východiska islámu, byl člen egyptského Muslimského bratrstva Sajjid Kutb. Ve svém pojednání „Milníky“ kritizoval nejen západ, nýbrž i „falešné“ muslimy, které rozvracejí víru zevnitř. Za jednoho z nich označil i socialisticky orientovaného egyptského prezidenta Násira a prohlásil, že je pro svou nepravou víru hoden smrti. Tímto náboženským zlegalizováním politické vraždy ovlivnil mnoho pozdějších muslimských radikálů. (Nenávist vůči Násirovi pramenila v jeho tvrdých represích vůči Muslimskému bratrstvu, Násir po nezdařeném sebevražedném atentátu v roce 1954 nechal popravit desítky členů této organizace.) Kutb byl v roce 1966 i se svým bratrem a blízkými spolupracovníky na Násirův rozkaz oběšen.

Pokud má fundamentalismus svého nestora v Egyptě v podobě zakladatele Muslimského bratrstva Hasana al-Banná, za pravého otce sebevražedného terorismu by se dal považovat ajatolláh Chomejní, který se po šíitské muslimské revoluci v letech 1978-79 chopil moci v Íránu. Násilí ospravedlnil tvrzením, že se celá muslimská společnost nachází na pokraji apokalyptické krize, a proto je nutné pozastavení platnosti běžných islámských zákonů. Zlegalizoval nejen nošení zbraní, ale i sebevražedné útoky - když smazal rozdíl mezi hrdinskou smrtí v boji a sebevražedným pumovým atentátem (viz str. 13). Cílem Chomejního a ostatních myšlenkových vůdců fundamentalismu je vedle vítězství pravověrných muslimů ve světě zavedení

šarii (náboženského zákona, vycházejícího z Koránu) jako základního zákona v zemi. Z toho dále vyplývá zavržení a zákaz všech hodnot, které islám „poškozuji“ a které do islámských zemí pronikly z kapitalistických a marxistických zemí. Zakázaným se tak stává požívání alkoholu, kouření cigaret, sledování televize apod. V této souvislosti je tragikomická skutečnost, že Chomejní v posledním roce svého života vystoupil s prohlášením, že je třeba pro spásu islámu pozastavit platnost šarii a podřídít celou zemi jeho vlastním politickým rozhodnutím.

Vzhledem k nebezpečnosti organizace Al-Kajda považují za významného teoretika fundamentalismu také Abdalláha Azzama. Tento univerzitní profesor se ve svém učení pohybuje mezi saúdsko-arabským wahhábismem, egyptskými Muslimskými bratry a palestinským nacionalismem. V 70. letech mezi jeho studenty patřil i tehdy mladý Usáma bin Ládín. Azzam označuje za privilegované místo svaté války Afghánistán, kde se také usazuje a usiluje o koordinaci boje proti všem „nevěrcům“. Ve svých bulletinech zveřejňuje seznam různých míst na světě, která byla muslimům ukradena a která je tedy nutno ve svaté válce dobýt zpět (tento výklad je dalším falešným výkladem pojmu *džihád*).

III. C. 5. Islám = terorismus?

I přesto, že výklady ajatolláha Chomejního, Sajjida Kutba apod. zcela překrucují teologické učení islámu, musíme pouze konstatovat, že sebevražedné atentáty jakoby zažívaly svůj „boom“. Nicméně je nemůžeme přiřadit k charakteristice tohoto ve své podstatě nenásilného náboženství. Pro islám jsou sebevražedné útoky něčím novým, co se objevilo až po konfrontaci muslimů s naší, „modernější“ kulturou, po snaze západu islám zmodernizovat a po nepřirozeném zásahu do území Palestiny v podobě založení Izraele. Bezpochyby jsou známkou beznaděje a hořkosti, které zřejmě vyvolává nevyřešený palestinsko – izraelský konflikt i ovlivňování vývoje dané oblasti za zahraničí, nebo naopak v případě Čečenska nezájem světa proti bezpráví zasáhnout. Terorismus je reakcí na teror, nebo na neexistenci řešení.

Pokud se snažíme dopátrat odpovědi na otázku proč došlo v poslední čtvrtině dvacátého století k tak zásadní radikalizaci islámu, je nutné poznat životní standardy zhruba 800 miliónů lidí, kteří v islámských zemích Blízkého východu žijí. Samozřejmostí pro ně je život v diktaturách, kde neexistuje svoboda slova, potlačuje se svobodné myšlení a názory. Nízká gramotnost a diametrální rozdíly v životní úrovni obyvatel jsou živnou půdou pro radikalismus v jakékoli kultuře. Přesto se však sebevražední atentátníci nerekrutují z nejnižších vrstev (více v kapitole Psychologie sebevražedného terorismu). Nebýt však celkově špatné ekonomické situace středních vrstev, těžko by islamisté nacházeli podporu u obyčejných lidí. Podstatné je, že radikální islamisté si nezískávají ohlas u veřejnosti pouze terorismem. Mnohé skupiny rozvíjejí muslimskou společnost stavbou škol, nemocnic, domovů pro sirotky apod. Existují organizace, které se od násilí vždy distancovaly a věnují se pouze těmto prospěšným činnostem. Amerikou jsou však v její honbě za teroristy často, lidově řečeno, „házeni do jednoho pytle“ s extrémisty.

Pro nevytváření přímé spojitosti mezi islámem a sebevražedným terorismem hovoří také fakt, že teroristické skupiny organizující sebevražedné útoky mají především politické cíle, nikoliv náboženské. Audrey Kurth Cronin¹⁴ píše ve své správě pro Kongres: „skupina [Brigády mučedníků od al-Aksá] má zcela sekulární teorii, při rekrutování dobrovolníků však využívá islámský fundamentalismus“. První sebevražedné atentáty Hizballáhu roku 1983 v Libanonu měly za cíl vypudit jednotky USA a Francie z Libanonu a odradit OSN od dalších akcí. Útoky organizace Hamás jednoznačně usilují o znemožnění mírových jednání mezi palestinskou samosprávou a Izraelem; Hamás požaduje vytvoření samostatného muslimského státu. Tamilští tygři, mající na svém kontě drtivou většinu všech dosavadních sebevražedných útoků*, se na své hinduistické vyznání nikdy neodvolávali, svou politickou

¹⁴CRONIN, A.K. *Foreign Terrorist Organizations. CRS Report for Congress* [on-line]. 6.2.2004. cit. 12. března 2004. dostupné z <http://fpc.state.gov/documents/organization/29722.pdf>

* Počet sebevražedných útoků provedených Tamilskými tygry se pohybuje mezi dvěma a třemi stovkami, zatímco u Hizballáhu a Hamásu je to několik desítek

motivaci za náboženství nikdy neskrývali. Pokud se při jakékoli zprávě v televizních novinách o sebevražedném útoku zamyslíme nad cílem té které organizace, pokaždé zjistíme, že jde o motivy sekulární. Islámské náboženství a jeho překroucený výklad slouží především jako morální ospravedlnění, jako prostředek k rekrutování nových členů a zradikalizování obyčejných lidí. Samotné náboženství však hraje vedle politiky zcela nevýraznou roli. Konference vědců, politologů i vysokých státních představitelů, která se uskutečnila vloni v norském Oslu, dospěla ve svých závěrech ke čtyřem nepravdivým mýtům o příčinách terorismu. Závěrečná zpráva z konference mimo jiné říká: „Sebevražedné útoky nezpůsobuje samotné náboženství (islám). Mnoho sebevražedných atentátníků je sekulárních nebo patří k jiným náboženstvím než k islámu. Motivují je především politické cíle, obvykle konec okupace cizinci nebo nadvláda jiné etnické skupiny ve státě.“¹⁵

Útok organizace Al-Kajda z 11. září byl muslimskými náboženskými představiteli jednoznačně odmítnut. Dokonce i ty duchovní autority, které na palestinské útočníky pohlížejí s uznáním, tento obludný čin naprosto odsoudily (z hlediska motivace i prostředku: nekonali ve své zemi, zabili pouze nevinné lidi a sebe samé, jejich motivací není boj proti okupantům). Muhammad Atta, který pravděpodobně navedl první boeing proti věži Světového obchodního centra, zanechal ve svých zavazadlech rukopisný traktát. V něm se dovolává Boží pomoci, ale také se modlí za odpuštění – chápal snad i on sám, že se dopouští těžkého hříchu?

III. D. Buddhističtí mniši a sebeupalování

Na konec výčtu sebevražedných atentátů, které se mi podařilo v historii vystopovat, uvádím ještě sebeupalování vietnamských mnichů v šedesátých letech. Ačkoliv v jejich případě se samozřejmě nejedná o terorismus (jedinou obětí činu je jeho aktér), společné znaky se sebevražedným terorismem jistě můžeme nalézt.

¹⁵EHL, Martin. Teror neodstraní vojáci, míní experti. *Hospodářské noviny*. 23. září 2003. str. 6

11. června 1963 se třiašedesátiletý buddhistický mnich Quang Duc protestně upálil na rušné křižovatce ve Vietnamském Saigonu. Podle očitých svědků přijel na toto místo autem v doprovodu dvou dalších mnichů, kteří mu pomohli s poléváním se benzínem. Sedl si do lotosové pozice, škrtl sirkou a během několika málo minut uhořel. David Halberstam, reportér New York Times

(obr. 1) - Quang Duc

ve Vietnamu, tento čin viděl na vlastní oči¹⁶: „Plameny šlehaly z lidské bytosti; jeho tělo se postupně scvrkávalo, jeho hlava černala. Ve vzduchu byl cítit zápach pálicího se lidského masa. Lidské tělo hoří překvapivě rychle. Za sebou jsem slyšel vzlykání lidí, kteří se

rychle srocovali. Byl jsem příliš šokován abych plakal, příliš zmatený abych si dělal poznámky, nebo kladl otázky. Byl jsem tak ohromen, že jsem nemohl ani myslet... Po celou dobu co hořel seděl ve své pozici nehnutě, nevydal sebetišší zvuk. Jeho klidnost kontrastovala s panikou přihlížejících lidí.“

Quang Duc se na svůj čin připravoval několik týdnů pomocí hluboké meditace. Napsal dopisy členům buddhistické komunity i jihovietnamské vládě, ve kterých vysvětlil svou motivaci a cíle, k jejichž dosažení chce svým aktem přispět. Podstatou bylo ukončení represí katolického jihovietnamského diktátora Ngo-dinh-Diema vůči buddhistickým komunitám; Quang Duc požadoval zrovnoprávnění obou vyznání a právo praktikovat a šířit své náboženství. Dva měsíce po sebeupálení Quang Duca jej následoval další mnich, v květnu 1966 se takto obětovala dokonce žena, mniška Nu Thanh Quang. Tyto rituální sebevraždy měly na vietnamskou veřejnost obrovský dopad. Opakovaně vyvolávaly bouře protestů, demonstrací a stávek, v neposlední řadě také další sebeupalování. Do té doby pasivní a zastrašení lidé se shromažďovali v ulicích,

¹⁶ citováno podle: Hicks, Rollie. *The Self – Immolation*. cit. 4. února 2004 z <http://www.uwec.edu/greider/BMRB/culture/student.work/hicksr>

pořádali protestní pochody a po hanlivých slovech prezidenta Johnsona na adresu „sebevrahů“ dokonce vypálili americký konzulát v Hue (31. 5.1966). I přes svou výraznou podporu za strany USA byl Ngo-dinh-Diem svržen, což v podstatě odstartovalo americkou intervenci ve Vietnamu. Strach USA ze sjednocení jižního a severního Vietnamu pod komunistickou vládou je přímě k vyslání svých vojáků do této země.

Vzhledem k revoluční vlně, kterou sebeupalování buddhistických mnichů vyvolalo, a následnému svržení represivní diktatury jej považují za jeden z „nejúspěšnějších“ aktů sebeobětování.

III. E. Jan Palach versus sebevražední atentátníci

I v našich dějinách se objevuje jeden případ sebevraždy, která si klade za cíl do značné míry podobné demonstrativní politické cíle, jako některé teroristické útoky. Touto událostí je sebeupálení Jana Palacha a následně Jana Zajíce, pravděpodobně po vzoru vietnamských mnichů. Předem bych rád podotkl, že mým cílem v následujících větách není poškozování památky Jana Palacha či Jana Zajíce nebo znevažování jejich činů. Pouze se snažím poukázat na některé shodné znaky jejich jednání s činy dnešních sebevrahů.

Jan Palach a Jan Zajíc chtěli demonstrovat svůj nesouhlas s politickým děním a vyvolat vlnu odporu. Díky bolesti, kterou vytrpěli „pro svůj národ“ se stali v očích lidí skutečnými mučedníky a dodnes si je s úctou připomínáme. A to i přesto, že si svůj život vzali zcela dobrovolně. Nenesou tedy tyto činy určité znaky sebevražedných teroristů dneška? Některé ano, jiné ne. Raman¹⁷ uvádí: „Sebevražedný protestant i sebevražední teroristé využívají sebevraždu jako psychologickou zbraň k ohrožení a šokování veřejnosti. Chtějí upoutat pozornost na nespravedlnost páchanou státem nebo jiným agresorem. Nicméně sebevražedný protest nemá za cíl odvetu nebo násilí, je pouze aktem pasivního odporu.“ Jan Palach svým činem (kromě sebe) nikomu neublížil. Po jeho demonstrativní sebevraždě, stejně jako po sebevraždách mnichů ve

¹⁷ citováno podle Raman, B.: *Suicide & Suicidal Terrorism* [on-line]. cit. 28. března 2004. dostupné z www.saaq.org/papers10/paper974.html

Vietnamu nezůstaly desítky obětí. Tato skutečnost je bezesporu z morálního hlediska nejpodstatnější, proto se mé srovnávání může jevit jako nepřijatelné. Některá pojitka tu však přeci jen jsou. Vedle již citovaných spojitostí je nutné si také uvědomit, že přestože si stejně jako palestínští sebevrazi Jan Palach, Jan Zajíc a buddhističtí mniši sami sáhli na život, my na jejich činy pohlížíme s hlubokou úctou (stejně tak jako muslimové na své mučedníky). V naší kultuře sebevražda nemá své místo, přesto je Jan Palach našim mučedníkem. Na tomto místě si také dovolím vyjádřit svou domněnku, že Jana Palacha pravděpodobně silně motivovala touha po mučednictví, což je dalším pojítkem s dnešními atentátníky. K této myšlence mě vede víra v to, že jedině člověk, který se chce stát mučedníkem je schopen polít své tělo benzínem, zapálit jej a vystavit se tak relativně dlouhé a bolestné smrti. (Ani dnešní sebevražední atentátníci si nevybírají tak dlouhé utrpení, připevněná výbušnina na vlastním těle je jistě zárukou rychlejší smrti, než jakou zvolili Jan Palach a Jan Zajíc.) Ochota podstoupit jen těžko představitelnou bolest a smrt může jedině umocnit později nabytý statut mučedníka. Pokud by Jan Palach a Jan Zajíc zvolili rychlejší a méně rituální cestu (skok z výšky, zastřelení apod.), lidé by na jejich čin zcela jistě nazírali úplně z jiného úhlu.

Zda byl Jan Palach inspirován vietnamskými mnichy, či mají-li tyto akty tolik společného pouze náhodně, zůstane otázkou pro další zkoumání. Z mnoha pohledů však obsahují (ať jsme ochotni si to připustit nebo ne) shodné znaky s dnešními sebevražednými teroristy. Vždy záleží na pozici, z jaké daný čin hodnotíme. „Jsou-li tito lidé na naší straně, nazýváme je mučedníky. Jestliže nejsou, označujeme je za teroristy.“¹⁸ Smutné je, že tradice protestního sebeupálení byla u nás opět oživena mladým studentem Zdeňkem Adamcem v loňském roce - v době svobody slova, shromažďování, svobody vyznání, politické i sexuální orientace.

¹⁸UHLÍŘ, Martin. Sebevražední atentátníci – obyčejní lidé. *Lidové noviny*, 1. 6. 2002, příloha Orientace, str. 21 a 23

IV. PSYCHOLOGIE SEBEVRAŽEDNÉHO TERORISMU

V této části své práce se pokusím proniknout do psychologie sebevražedného atentátníka. Jací tito lidé jsou? Krátce po útocích 11. září je prezident George W. Bush nazval „zlými zbabělci“, média se o nich vyjadřovala jako o šílených fundamentalistech, fanaticích a podobně. Vede atentátníky neuvěřitelně silná touha po mučednictví? Jsou to skutečně zbabělci a zoufalci? Z jakých společenským vrstev se rekrutují? Tyto otázky si nutně musí klást každý, kdo se po zprávě v médiích o sebevražedném útoku byť jen na chvíli zamyslí. Po teroristických útocích označení „zbabělci“ často zaznívá jako bezprostřední reakce z úst politiků. Jakkoli je však metoda sebevražedného pumového atentátu zákeřná, jejím aktérem by stěží mohl být zbabělec. Pokud se snažíme skutečně nahlédnout do psychiky teroristů, toto pojmenování nám pomůže zhruba stejně jako označit je za šílence.

IV. A. Sebevražedný atentátník – obyčejný člověk?

Přes značnou snahu psychologů z celého světa se nepodařilo vypracovat obecný profil sebevražedného teroristy. USA i Evropa po 11. září 2001 s napětím očekávaly od vědců obecnou charakteristiku člověka, který je schopen zabíjet, obětovat se pro „blaho“ skupiny. Výsledek byl však velice překvapivý. Oproti všem předpokladům a domněnkám jedinci (budoucí sebevražední atentátníci nebo zadržení teroristé), kteří se podrobili zkoumání, nevykazovali žádné společné psychopatologické znaky. Závěrečná zpráva konference v Oslu¹⁹ o této otázce říká: „Teroristé nejsou šílenci, nebo iracionální aktéři. Psychopatologické symptomy nejsou mezi teroristy obvyklé. Sebevražední atentátníci také nemají rizikové příznaky obyčejných sebevrahů. Neexistuje obecný profil teroristy, většinou se jeví jako normální lidé.“ Špičkově organizované teroristické skupiny, jakými třeba Hamás, Al-Kajda nebo Hizballáh jsou, by si nemohly dovolit přijmout mezi sebe labilního člověka. Takový by mohl celou strukturu organizace i samotné útoky ohrozit. Dle zprávy

¹⁹EHL, Martin. Teror neodstraní vojáci, míní experti. *Hospodářské noviny*, 23. 9. 2003, str. 6 (o konferenci též na str. 20)

OSN Al-Kajda v době před válkou s Irákem začala verbovat dobrovolníky ve 30 – 40 zemích. Adeptů se přihlásilo tolik, že si Al-Kajda mohla vybrat skutečně ty psychicky i společensky nejvyváženější.

Teroristé a sebevražední atentátníci nejsou sociálně dysfunkční, ani hloupí, ani výjimečně chytří, nemají zvláštní sklony k násilí, nejsou nevzdělaní a dokonce ani chudí. Kromě onoho „detailu“, že jsou teroristé, se od nás neliší. Přes veškerou logiku, kterou má hledání příčin terorismu v chudobě, se ani tento předpoklad při výzkumech a nejrůznějších interview nepotvrdil. Alespoň ne v tom smyslu, že by sebevražední útočníci pocházeli z nejnižších vrstev. Petr Janík²⁰ uvádí tyto výsledky:

Pracovníci Princetonské univerzity provedli v roce 2002 porovnání příslušníků Hizballáhu, kteří zemřeli při násilných akcích, s kontrolní skupinou jejich libanonských vrstevníků. Zjistili, že členové Hizballáhu pocházeli z majetnějších rodin a dosáhli vyššího vzdělání.

Průzkum veřejného mínění, jež provedl *Palestinian Center for Policy and Survey Research*, ukázal, že sebevražedné útoky schvaluje mnohem více Palestinců s dvanácti a více roky školní docházky, než Palestinců, kteří neumějí číst.

Nasra Hassan, humanitární pracovnice v Pákistánu, provedla interview s téměř 250ti Palestinci, kteří se plánovali stát sebevražednými atentátníky. Závěr její studie byl takový, že ani jeden z nich nebyl zoufale chudý, nevzdělaný, prostomyslný nebo deprimovaný.

Americká *Army Defense Intelligence Agency* na své základně vyslýchala zadržené saudské členy Al-Kajdy. V podstatě všichni představitelé vedoucích funkcí v této organizaci byli vysokoškolsky vzdělaní, často i s doktorským diplomem a pocházeli z respektovaných, majetných rodin.

Všechny tyto i další studie dokazují, že sebevražední atentátníci jednoznačně nepatří k nejchudším vrstvám a do ráje nemíří ani ze zoufalství. K tomuto závěru došla také již zmiňovaná konference odborníků a státních

²⁰JANÍK, Petr. *Kdo chce být mučedníkem?* [on-line] Neviditelný pes, 21. 5. 2003. cit. 6. ledna 2004. dostupné z <http://pes.eunet.cz>

představitelů v Oslu v loňském roce. Teroristický čin (byť i sebevražedný) není posledním výkřikem ve snaze „něco udělat“. Pokud jsou mladí Palestinci přesvědčeni, že Izrael nikdy nepřipustí existenci samostatné Palestiny, zapojení se do teroristické skupiny je zcela racionálním a odůvodněným skutkem. Není projevem beznaděje, nýbrž naopak. Určitý podíl na sebevrahově motivaci může mít i Saddám Husajn, lépe řečeno jeho fond, který rodinám sebevražedných atentátníků vyplácí 25 tisíc dolarů.

IV. B. Nacionalismus a odvěta jako motivace

Jakkoli se může zdát, že na Blízkém východě nebo v Čečensku se jedná o náboženský konflikt, primární motivací konkrétních atentátníků je vždy přehnaný nacionalismus, plynoucí z touhy po odvetě. Extrémní národní cítění jenom roste s pokračujícím konfliktem, celou situaci by bylo možné jednoduše vystihnout rčením „násilí plodí násilí“. Čečenské „černé vdovy“ jsou toho klasickým příkladem. Ženy, jež přišly při ruských útocích o část, nebo o celou rodinu, ani neskrývají, že nejsilnější složkou jejich motivace je touha po pomstě. Přičemž se nikdy před tragickou osobní ztrátou nejednalo o sociálně ani mentálně slabé.

Nacionalismus je v lidské psychice zakořeněn jako základní a silná emocionální potřeba vazby na určitou skupinu. Tato potřeba samozřejmě roste, pokud dojde k intimní citové ztrátě člověka. Nacionalismus je také posilován sociální a politickou represí, natož pak stálým ohrožením života. Podle evolučního antropologa Václava Vančaty mají neustálý strach a frustrace velký podíl na zrodu patologického chování. Mnozí z mladých Palestinců viděli dopadat izraelské rakety do uprchlických táborů. Sledovali, jak izraelské úřady nedokázaly zabránit masakrům v táborech Sabra a Šatila v roce 1982. Vědí, že jejich rodiny byly v roce 1948 vyhnány ze svých domovů atd. Tuto nespravedlnost touží potrestat a chtějí se tak stát velkými národními hrdiny.

Náboženství (v tomto případě islám) přinejmenším zmírňuje strach ze smrti. Fundamentalistickému islámu hluboce oddaný terorista je přesvědčen, že se hned v okamžiku smrti dostane do ráje. Cítí se být mučedníkem, bojujícím za

jedinou pravou víru a konečnou spravedlnost, v ráji tedy o něj má být náležitě pečováno. Sebevrazi často věří, že v ráji budou žít po boku samotného Proroka.

IV. C. Vlastní identita a skupina

U naprosté většiny teroristických skupin můžeme vysledovat identické psychologické mechanismy. Jako jeden ze základních psychologických principů terorismu je v literatuře udáváno pohlčení vlastní identity identitou skupinovou. Téměř každý sebevražedný útok byl proveden členem některé z teroristických organizací, individuální atentáty jsou zcela výjimečné. I čečenské „černé vdovy“ nevyrazily s bombou na těle proti ruským okupantům samy za sebe, ale po ztrátě svých blízkých se staly členkami radikálních islamistických organizací.

Při začleňování se do skupiny člověk postupně nahrazuje vlastní myšlení a názory myšlením dané skupiny. „Já“ se tak mění na „my“. Přestože pak jedinec říká „já...“, vyjadřuje pouze to, co převzal od skupiny. Osobní citové potřeby konkrétního člověka (přátelé, rodina apod.) jsou zcela podřadné zájmům celku, jsou vytěsňeny na úplný okraj zájmu. Mechanismus skupiny samozřejmě spolehlivě funguje při ospravedlňování si vlastních činů. Terorista necítí potřebu řešit otázku „co jsem to provedl?“; i v případě, že by se dostavily známky černého svědomí, jednoduše svou vinu svalí na celou skupinu, která z něj snímá osobní odpovědnost. To se však nestává, jelikož vůdci svým „bojovníkům“ podávají značně dehumanizovaný obraz lidí, na které se útočí. „Oběti nejsou vykreslovány jako individuální lidské bytosti s osobními životy, ale jako součást struktur nebo organizace nepřátelského státu“.²¹ Atentátníkům je také stále zdůrazňováno zlo, páchané nepřítelem. Funguje tento mechanismus stejně u náboženských fundamentalistů? Jistě ano. Skupinou, za kterou jednotlivec (domněle) koná své činy, je pak daná teroristická organizace, nebo dokonce celý národ. Al-Kajda, Hamás i Hizballáh velice pečlivě vychovávají své kandidáty na sebevražedné útoky. Intenzivní indoktrinace trvá řadu měsíců a vede k naprosté identifikaci jedince s teroristickou buňkou. Adepti ji pak chápou

²¹Kolektiv autorů. *Encyklopedie světového terorismu*. Praha: Svojtka, 2001. str. 244

jako svou rodinu, pro kterou jsou ochotni zemřít, stejně jako například matka pro své dítě. Emoční závislost na skupině, silná potřeba někam patřit a myšlenková shoda s cíli vedou k akceptaci násilí jako prostředku k dosažení domnělé konečné spravedlnosti.

Teroristická skupina postupně zcela vytrhne jedince z normálního života, její člen od ní převezme kulturu, hodnoty i normy. Postupně dochází k naprosté izolaci od okolního světa, skupina je po všech stránkách zcela homogenní a většina jejích členů by se bála ji opustit už kvůli pocitu samoty. (K paradoxní situaci může dojít, když daná skupina skutečně dosáhne svých politických cílů – pak by logicky mělo dojít k jejímu rozpuštění nebo transformaci. Závislost jejích členů to však nedovoluje.)

Karel Netík a Daria Netíková²² předkládají typické znaky životního stylu teroristy:

- zjednodušené vidění světa – jeho rozdělení na vlastní a nepřátelský
- absolutizace dominující ideje či víry
- přesun odpovědnosti za vlastní činy na vnější činitele
- pocit oprávnění založený na vědomí vlastní výlučnosti nebo výlučnosti skupiny, oprávnění činit vše, co uzná za vhodné on sám, či co přikáže vůdce

IV. D. Vůdcovský princip

Jan Zeman²³ považuje za jeden z mechanismů terorismu také princip vůdce, který využívá své charisma a schopnosti přesvědčit „své“ lidi, aby jednali podle principu „účel světi prostředky“. Takové schopnosti nazývá „Machiaveliánskou inteligencí“. Vůdce chápe, na rozdíl od svých stoupenců, celý dopad jejich činů v rovině politické, náboženské i psychologické. Dokáže vystupovat jako osoba, která je samozřejmě pro svou věc hotova kdykoli položit svůj život, nikdy se však do takové situace (na rozdíl od svým přívrženců) nedostane. Stojí v pozadí a teroristické útoky plánuje. Svým podřízeným tak

²²NETÍK, Karel, NETÍKOVÁ, Daria. Terorista není žádný chudák. *Psychologie dnes*, 11/2001, str. 9 - 11

²³ZEMAN, Jan. *Terorismus (historicko-psychologická studie)*. Praha: Triton, 2002

dává kýžený smysl života, pěstuje kolem sebe mýtus podobný mýtům totalitních vůdců. Příkladem vůdcovského principu je i Egyptan Abú Hamza Al Masrí, který při výbuchu miny v Afghánistánu přišel o obě ruce a oko. Nyní káže v severním Londýně ve své moderní mešitě a dobrovolníkům ze své kongregace zprostředkovává vojenský výcvik. Dokonale využívá bezpečí a výhody života v demokratické zemi, přičemž radikálními názory ve svých projevech vychovává mladé teroristy. Dva ze zadržených členů Al-Kajdy pocházeli z jeho kongregace.

IV. E. „Cherchez la femme“ jako prapůvod sebevražedných útoků?

Mnoho dnešních psychologů a vědců poukazuje na to, že ochota a někdy i touha obětovat se pro blaho celku je stará jako lidstvo samo. Toto obětování totiž přináší také statut hrdiny, úctu, obdiv a také přitažlivost pro opačné pohlaví. Potřeba riskovat a předvést tak své kvality a odvahu je vlastní celému mužskému pokolení. Může tato touha předvést se před opačným pohlavím v co nejlepším světle motivovat člověka k sebevražednému útoku? Mnoho vědců to skutečně připouští. Ačkoli není nejspíše jediným atentátníkovým motivem, jistě může být přinejmenším jakýmsi pomocným hnacím motorem. Není tak náhodou, že sebevražedné útoky jsou nejčastěji páčány mladými chlapci kolem dvaceti let. Gloriola hrdiny, úcta přátel i obdiv žen (ačkoli posmrtný) jistě patří k citovým potřebám muže tohoto věku.

Místo vlastního závěru kapitoly o psychologii sebevražedných atentátníků je na místě uvést závěr Martina Uhlíře, který zní: „Kdybychom spojili nastíněné představy vědců a vytvořili z nich jakýsi portrét pachatele sebevražedných útoků, dostaneme následující obrázek: mladého muže, jenž dostal do vínku ochotu riskovat až na hranici smrti i za ni. Nesnáší nespravedlnost a bezpráví. Touží je potrestat. Velmi mu záleží na vlastní dobré pověsti a zároveň se chce ukázat, přesvědčit jiné lidi o svých kvalitách. Není to tak trochu portrét mnoha lidí, které denně potkáváme na ulici?“²⁴

²⁴UHLÍŘ, Martin. Sebevražední atentátníci – obyčejní lidé. *Lidové noviny*, 1. 6. 2002, příloha Orientace, str. 23

V. VÝZNAMNÉ ISLÁMSKÉ TERORISTICKÉ SKUPINY

Nejčastějším dějištěm islámského terorismu je oblast Blízkého východu. Zde operují desítky teroristických fundamentalistických organizací, zaměřených především proti Izraeli a USA. I v mnohých nedávno ještě nábožensky nevýrazných státech vznikají islamistické organizace, inspirované svými předchůdci ze Středního východu. Není v moci žádné práce obsáhnout všechny teroristické organizace, neboť nové rychle vznikají, staré se transformují do jiných podob, mění své názvy apod. Následující výčet charakterizuje nejvýraznější *fundamentalistické* teroristické skupiny, které se objevují i v letošní zprávě amerického Úřadu pro potlačování terorismu* a které představují největší hrozbu jak pro USA, tak pro ostatní země. Důraz je kladen na organizace, jež praktikují sebevražedné útoky, levicové a jiné víceméně sekulární skupiny zmíněny nejsou.

V. A. PROTIIZRAELSKÉ TERORISTICKÉ ORGANIZACE

Založení Izraele a jeho okupace pásma Gazy a západního břehu Jordánu bylo podnětem pro vznik desítek islamistických teroristických skupin. Během padesáti let izraelské existence se etablovaly nejsilnější z nich, menší a slabší zanikly. Následující organizace útočí především na Izrael, usilují buď přímo o jeho zánik nebo alespoň o založení samostatného palestinského státu. Jejich primárním zájmem jsou území zabraná Izraelem v Šestidenní válce roku 1967 (západní břeh Jordánu, pásmo Gazy a východní Jeruzalém), nicméně materiální podporu pobírají zpravidla z jiných zemí.

*Tato zpráva obsahuje celkem 36 teroristických organizací z celého světa, z nichž více než polovina pochází z islámských zemí a představuje současný proud násilného islámského fundamentalismu

Hizballáh (Strana Boží, Organizace utlačovaných na Zemi, Organizace revoluční spravedlnosti, Islámský džihád za osvobození Palestiny)

Tuto víceméně mezinárodní organizaci je vhodné uvést na prvním místě, neboť jako první opakovaně praktikovala taktiku sebevražedných útoků hned po svém založení v letech 1982 – 83 (viz kapitola Sebevražedné útoky v dějinách islámských států). Jejím cílem bylo vypudit americké a francouzské jednotky z Libanonského území, čehož také bylo dosaženo. V Libanonu má svůj původ, ten byl však vyprovokován tzv. Strážci revoluce ajatolláha Chomejního, kteří měli šířit islám v okolních zemích. Jelikož je šíitskou organizací, ideologicky se neshodne s Hamásem ani Palestinským islámským džihádem, v kterých převažují sunnité. Kromě Izraele je zaměřena proti „americkému imperialismu“

(obr. 2) Emblém organizace Hizballáh: vztyčená ruka držící zbraň na pozadí zeměkoule; slogan nahoře hlásá "Strana Boží zvítězí", motto dole „Islámská revoluce v Libanonu“

a jeho šíření v Libanonu, proslula prvním útokem na World Trade Center v roce 1993. Kromě svých aktivit na poli terorismu je také vlivnou libanonskou politickou stranou, má výrazné zastoupení v parlamentu.

Přestože se Teherán oficiálně oprostil od Hizballáhu, jeho tajné služby s touto organizací neustále spolupracují. Podle izraelského Mossadu patří Hizballáh do tzv. íránské teroristické sítě, kam spadají kromě již zmíněných Strážců revoluce také zpravodajské služby (SVAMMA, VAAC), určené ke stíhání odpůrců Íránu ve světě.

Příslušníci pro celou tuto síť včetně Hizballáhu jsou verbováni především v samotném Íránu z nejoddanějších vyznavačů islámu na univerzitě imáma Alího v Komu.

Vůdcem organizace je po zabití šejka Abdula Karima Obeidy v roce 1989 šejk Nasralláh. Kromě sídla v Bejrútu má Hizballáh základnu a výcvikový tábor v údolí Bekaa v pohoří Eiu-Kau-Kab, jenž je pod kontrolou Sýrie; další tábory se nacházejí v Súdánu a Íránu. Hizballáh i přes přítomnost vojsk OSN neustále

ostřeluje hranici Izraele z mobilních děl na nákladních vozech. Dnešní přesný počet členů Hizballáhu je jen těžko určitelný, odhadované číslo je 3000 mužů, přičemž tvrdé jádro tvoří zhruba 300 – 500 profesionálně vycvičených bojovníků. Kromě vlastních aktivit organizace také podporuje jiné stejně zaměřené teroristické skupiny, podílí se na výcviku jejich dobrovolníků, spolufinancuje jejich útoky apod.

Hamás (Islámské hnutí odporu)

Tato radikální, plně institucionalizovaná organizace je hlavní palestinskou zástupkyní protiizraelského terorismu. Místo jejího zrodu je pásmo Gazy po prohrané šestidenní válce s Izraelem roce 1967. Toto území se po roce 1949 stalo obrovským stanovým uprchlickým táborem, který byl dokonalou půdou pro vznik radikalismu. Ten sem proudil především z Egypta od tamějších Muslimských bratří. Organizace byla prvních dvacet let své existence odnoží egyptského bratrstva, osamostatnila se až v roce 1987. Největší počet příznivců získal Hamás v letech 1991 a 1992, kdy se Jásir Arafat postavil z důvodu nedostatku financí na stranu Saddáma Husajna. Cílem organizace je především ustanovení samostatného muslimského státu v místě dnešního Izraele; Hamás se nikdy svými útoky nezaměřoval na Spojené státy.

Struktura organizace je poměrně volná, mnoho členů je tajných, rekrutování a získávání financí probíhá skrze kázání v mešitách. Značné finanční podpory se Hamásu dostává také od palestinských emigrantů ve vzdálených koutech světa. Hamás má, jako mnoho takto velkých organizací, svou politickou a ozbrojenou složku.

V politice je hlavním konkurentem OOP; její militantní frakce Jzzedin al Kassám proslula sebevražednými útoky na izraelské civilní obyvatelstvo i vojenské cíle, v 90. letech se dokonce zaměřila i na možné kolaboranty a konkurenční organizaci Al-Fatáh. O technickou dokonalost a provedení sebevražedných

(obr. 3) Logo Organizace Hamás

útoků se vždy starali vysoce vzdělaní lidé, jako například H. I. Ajáš, přezdívaný „inženýr“ (roku 1996 na jeho místo nastoupil M. Daíf). Atentátníci s výbušninou připevněnou na těle byli hlavní bojovou strategií Hamásu v obou intifádách (1987-90, 2000-...).

V době nové intifády aktivita organizace opět vzrostla. Jásir Arafat postavil Hamás na palestinském území mimo zákon, jelikož narozdíl od něho stále odmítá uznat právo Izraele na existenci a svými sebevražednými útoky znemožňuje mírová jednání. Hamás má desetitisíce sympatizantů v celém muslimském světě.

Během posledních měsíců vláda Ariela Šarona přestala tolerovat aktivity Hamásu. V březnu 2004 byl izraelskými jednotkami zabit dlouholetý duchovní vůdce Ahmed Jassín, zhruba o měsíc později jeho nástupce Aziz Rantisí. Západní politikové tento čin odsoudili s konstatováním, že takové akce znemožňují mírové řešení.

Brigády mučedníků od al-Aksá

Brigády mučedníků od al-Aksá vznikly odštěpením přívrženců teroristického způsobu boje od organizace Al-Fatáh (česky „Vítězství“). V 50. letech organizace (Al-Fatáh) bojovala jako nacionalistické hnutí za svobodu Palestiny, zásluhou Jásira Arafata byla v roce 1968 včleněna do OOP jako její vojenské křídlo. V následujících letech prováděl Al-Fatáh výcvik teroristických skupin z celého světa. Sám disponuje vedle profesionálních vojáků (FORCE 17 – osobní ochranka vedoucích činitelů OOP) i zpravodajskou sítí.

(obr. 4) Logo Brigád mučedníků od al-Aksá

Díky vlivu mírových smluv se Al-Fatáh oficiálně zřekl terorismu v politickém boji. Oddělila se však od něj skupina nejzapřísáhlejších, kteří vytvořili sebevražedné Brigády mučedníků od al-Aksá. (Al-Aksá je mešita na Chrámové hoře v Jeruzalémě, postavená v 8. století. Věřící ji uctívají jako třetí nejposvátnější místo islámu. Roku 1951 byl v jejím vchodě zavražděn jordánský král Abdulláh. Návštěva

Ariela Šarona v mešitě v září 2000 odstartovala druhou intifádu.) Cílem al-Aksá je vyhnat izraelské jednotky z okupovaných území a vytvořit palestinský stát. Na rozdíl od Hamásu tato organizace zprvu nepožadovala zničení Izraele, brutalita jejích útoků však vrostla v nové intifádě v posledních letech. V lednu 2002 se sebevražedných útoků poprvé na Středním východě zúčastnily ženy, Brigády mučedníků od al-Aksá mají tedy na svém kontě i toto neslavné prvenství. V minulém roce (2003) se al-Aksá stala zřejmě nejradikálnější organizací. Jako jediná porušila příměří mezi palestinskými organizacemi a Izraelem, když ani ne 24 hodin od dohody podnikla nový útok. Zpráva A. K. Cronina²⁵ také říká, že od počátku nové intifády provedla al-Aksá více sebevražedných útoků, než Hamás nebo Islámský džihád.

Al-Fatáh je dnes především vojenskou organizací, jeho příslušníci tvoří jádro policie na palestinském území. Brigády mučedníků od al-Aksá jsou však vzhledem k poslednímu vývoji výraznou hrozbou a další nebezpečnou skupinou praktikující sebevražedné útoky na izraelské civilní obyvatelstvo.

Palestinský islámský džihád – PIJ

Skupiny, které se zaštiťují názvem islámský džihád*, jsou přinejmenším čtyři a vystopovat jejich vzájemné vztahy a propojení je prakticky nemožné. Jako Palestinský islámský džihád se označují dvě organizace: první se sídlem v Egyptě a Súdánu, mající na svém účtu několik pumových útoků na území Palestiny a druhá, které se podrobněji věnuje i letošní zpráva amerického Úřadu pro potlačování terorismu. Pokud se v médiích objeví informace o skupině s názvem PIJ, je myšlena tato:

PIJ je stále vysoce aktivní teroristická organizace, založená palestinskými studenty v Egyptě roku 1979. Ovlivnění tamějšími

²⁵CRONIN, A.K. *Foreign Terrorist Organizations* [on-line]. CRS Report for Congress, 6.2.2004. cit. 12. března 2004. dostupné z <http://fpc.state.gov/documents/organization/29722.pdf>

* Výklad pojmu *džihád* je u těchto skupin značně překroucený a nekultivovaný, interpretují jej jednoduše jako boj jednotlivce za šíření islámu. Z předchozích kapitol této práce vyplývá, že *džihád* je v Koránu popsán zcela jinak – jako vnitřní souboj jedince s hříchem nebo jako boj utlačovaných proti bezpráví, není však schválením násilí. Přidání slova *islámský* do názvu organizace je obyčejný pleonasmus („jiný *džihád* než *islámský* existovat nemůže“).

fundamentalistickými skupinami a Muslimským bratrstvem, přinášeli islamisticko-nacionalistické myšlenky domů, do Palestiny. I hlavní zakladatel PIJ Fathí aš-Šikákí byl studentem na egyptské vysoké škole. Výrazným impulsem pro vznik skupiny byla také fundamentalistická revoluce v Íránu. V roce 1994 byl Šikákí zabit izraelskými vojáky a jeho plnoprávným nástupcem se stal Ramadan Abdallah Shallah.

Pro dosažení svých cílů (porážka Izraele) jsou členové PIJ ochotni podniknout cokoli, včetně sebevražedných pumových útoků. Od počátku druhé intifády v září 2000 se jejími oběťmi stalo více než 100 lidí. 29. června 2003 vedení PIJ přistoupilo na prozatímní zastavení bojů. O necelý týden později však (po odmítnutí Izraele propustit několik islamistických bojovníků) prohlásilo, že útoky budou dál pokračovat. Tak se také stalo, 8. července provedl PIJ další sebevražedný útok, při němž zahynula kromě pachatele pětasedesátiletá žena a mnoho lidí bylo zraněno.

Palestinský islámský džihád má hlavní sídlo v Damašku, kde také žije jeho vůdce, Shallah. Své základny má však také v Bejrútu, Teheránu a Chartúmu. Ze všech těchto zemí čerpá své finanční prostředky. Počet členů PIJ je neznámý, toto číslo se však zřejmě pohybuje mezi 500 a 1000.

Organizace má dvojznačné vztahy s Hamásem. Přesto že jsou konkurenty, dokáží společně plánovat útoky a dohodnout se na společném postupu; Hamás je nejbližším spojencem PIJ. Zaznamenána byla dokonce také spolupráce Hamásu, Hizballáhu a PIJ. Výše zmiňovaná dohoda o přerušení bojů z června 2003 (trvajících však pouhý jeden týden) byla výsledkem konsensu mezi PIJ a Hamásem.

ANO – Organizace Abú Nidala (Arabská revoluční rada, Černé září, Revoluční organizace socialistických muslimů)

Tato víceméně mezinárodní teroristická organizace vznikla v roce 1974 z iniciativy Sabriho al-Banná (vystupujícího pod pseudonymem Abú Nidal – „otec boje“) odštěpením od OOP. Během svého působení několikrát změnila název (proto více jmen v titulku) a provedla na 90 atentátů ve dvaceti zemích

světa, namířených zejména proti Izraeli, USA, Velké Británii, Francii atd. V roce 1985 podnikla ANO útoky na letištích v Římě a ve Vídni (18 mrtvých, 111 zraněných), o rok později unesla letadlo společnosti PanAm v Karáčí. Několik atentátů směřovalo i proti „nepřátelům z vnitřku“ – OOP a PLO. ANO v roce 1994 zavraždila jordánského diplomata Mayytaa v Libanonském Bejrútu a s ním jednoho člena vedení organizace PLO. V osmdesátých letech patřila k nejobávanějším teroristickým organizacím, státy jako Irák nebo Sýrie si ji dokonce najímaly pro odstraňování nepohodlných osob. Sídlo organizace se postupně stěhovalo z Iráku do Sýrie a Libye, dnes se nachází v Libanonu. Její působení se však zdaleka neomezuje na jeden stát.

ANO zašla tak daleko, že Jásir Arafat vyhlásil nad Nidalem rozsudek smrti – i kvůli Nidalově údajné přípravě atentátu na osobu Arafata. V roce 2002 byl Nidal nalezen mrtvý ve svém bytě v Bagdádu, kde se léčil s leukémií. Oficiální zpráva udává jako příčinu smrti sebevraždu zastřelením, několik ran v jeho hlavě však tuto otázku nechává stále nezodpovězenou (právě Irák v roce 2002 nepotřeboval vystupovat jako země, ukrývající jednoho z nejhledanějších teroristů apod.). Nidalův nástupce se prozatím nenašel. V posledních letech se organizace o několika stovkách členů zaměřuje pouze na cíle na Středním východě, západu se vyhýbá. Sebevražedné útoky u ANO zaznamenány nebyly.

(obr. 5) - Abú Nidal

Lidová fronta pro osvobození Palestiny – PFLP (Popular Front for the Liberation of Palestine)

PFLP je levicovou organizací, jejímž cílem je zničení Izraele a nastolení socialistického státu Palestina. Roku 1967 ji založil lékař s křesťanským vyznáním George Habbáš; v 70. letech již byla PFLP druhou největší organizací, spadající pod OOP. PFLP byla mezi prvními skupinami, které začaly využívat terorismus pro prosazení svých cílů. Po odmítnutí se jej zřeknout se

od OOP oddělila. V roce 1970 unesli členové organizace čtyři letadla a po přistání v Jordánsku a propuštění pasažérů je vyhodili do vzduchu. O dva roky později bylo na rozkaz PFLP zastřeleno 26 lidí japonskou Spojenou rudou armádou na letišti v Lodu.

V květnu 2000 předal George Habbáš velení Abú Alí Mustafovi (vl. jm. Mustafa al Zibrí). Po ztroskotání mírových dohod a následném odstartování druhé intifády provedla PFLP desítku pumových a mnoho dalších útoků. Mustafa byl po roce svého velení zabit izraelskými jednotkami, jeho nástupcem

(obr. 6) - Logo PFLP

se stal Ahmed Saadat. Ten je v současnosti orgány palestinské samosprávy držen ve vazbě a PFLP hrozí dalšími útoky, pokud nebude propuštěn.

PFLP operuje především v Izraeli a na okupovaných územích, přímé útoky proti USA nebo jiným západním zemím neprovádí. V současné době již skupina upustila od únosů letadel, nejčastěji umisťuje nálože do aut apod. Sebevražedné útoky u ní zaznamenány nejsou.

Základna PFLP se nachází v syrském hlavním městě Damašku, buňky má však nejspíše i v Libanonu a dalších zemích. Počet jejích členů se pohybuje kolem 900. Zahraniční podpora přicházela v počátcích organizace především z komunistických zemí, dnes je za sponzora považována především Sýrie.

PFLP je členem APF (Alliance of Palestinian Forces), udržuje také dobré vztahy s Hamásem, Palestinským islámským džihádem apod., zároveň však také s Arafatem a OOP. Četnost násilných útoků této organizace není taková jako u ostatních teroristických skupin, pokaždé však přispívá ke znemožnění mírové dohody mezi Izraelem a Palestinou.

Lidová fronta pro osvobození Palestiny – hlavní velení - PFLP – GC (Popular Front for the Liberation of Palestine – General Command)

Marxisticko-leninská PFLP-GC je radikálnější odnoží PFLP. V letech 1968 – 70 ji založil Ahmed Jibril, který odmítal ochotu George Habbáše a Arafata jednat s Izraelem. Jako jediné možné řešení uznával boj, potažmo

terorismus. Jibril se jako bývalý syrský zpravodajský důstojník těšil velké podpoře této země (zejména tajných služeb pod vedením Mukhabarata R. Assáda) a PFLP-GC se několikrát postavila na stranu Sýrie i při konfliktech a nedorozuměních s palestinskými organizacemi (například v libanonské občanské válce v roce 1976). V devadesátých letech s rozpadem Sovětského svazu a slábnoucími dotacemi ze Sýrie PFLP-GC omezila své bojové aktivity a soustředila se na výcvik teroristů jiných organizací, například Hamásu, Palestinského islámského džihádu atd. Zcela neaktivní ale také není - posledním zaznamenaným činem této skupiny bylo zabití dvou izraelských vojáků na západním břehu Jordánu 18. listopadu 2003.

PFLP-GC proslula neobvyklými způsoby boje. K infiltraci svých členů na území Izraele několikrát použila horkovzdušný balón a rogallo. Dnes však jako drtivá většina teroristů používá při svých útocích výbušniny, skryté v automobilech apod. Během let svého působení provedla i několik sebevražedných atentátů. Organizace má kolem 700 členů, odborníci předpokládají její napojení na levicové skupiny z jiných částí světa. I přes svůj sekulární charakter udržuje dobré vztahy s Hamásem a ostatními islamistickými organizacemi, funguje jako prostředník mezi fundamentalisty a nenáboženskými stranami.

Palestinská fronta osvobození – PLF (Palestine Liberation Front)

PLF je druhou organizací, která vznikla z PFLP. Ahmed Jibril ji sice nejprve založil již v roce 1959, ihned se však stala součástí Habbášovy PFLP. Následně se Jibril od PFLP odtrhl a založil PFLP-GC (1968-70). Ani tato organizace však neplnila jeho představy a tak v roce 1977 znovuzakládá nezávislou PLF – Palestinskou frontu osvobození. Hned během prvních let fungování organizace se však objevuje další rozkol – její vedení se dělí na tři frakce: pro-libyjskou, pro-syrskou a pro-palestinskou. Právě poslední zmiňovaná, vedená Abú Abásem (vlastním jménem Muhammad Zaidan), nechvalně proslula svými teroristickými útoky.

Přestože vůdce skupiny Abú Abás byl od roku 1984 členem výkonného výboru OOP, čtyři členové PLF unesli italskou výletní loď *Achille Lauro* a zavraždili na ní mimo jiné jednoho občana USA – vozíčkáře. Italské ozbrojené síly sice zatkly Abáse, po hrozbách opakovanými teroristickými útoky jej však propustily. Dosavadní domovská země PLF Tunisko organizaci po incidentu s *Achille Lauro* vypověděla ze země, nová základna byla vybudována v Iráku. Tato země se postupně stala také hlavním sponzorem skupiny.

Deset let od roku 1990, (kdy se PLF neúspěšně pokusila o útok na izraelskou pláž s cílem zabít co nejvíce turistů i Izraelců), až do počátků nové intifády byla PLF prakticky neaktivní. V roce 2001 se již opět opakovaně pokoušela o útoky na civilní obyvatelstvo. Izraelské tajné služby tvrdily, že skupina byla přímo napojena na Bagdád a operovala s jeho souhlasem. O dva roky později, 16. 4. 2003 byl Abú Abás americkými speciálními jednotkami zatčen v iráckém hlavním městě. Italská vláda požaduje jeho vydání, aby si mohl odpykat doživotní trest, ke kterému ho odsoudila po únosu *Achille Lauro*.

Vzhledem k současné americké okupaci Iráku a zatčení Abáse není budoucnost PLF jasná. Jejich zhruba 400 členů však může novou základnu vytvořit jinde, z jejího kruhu se může vynořit nový vůdce.

V. B. DALŠÍ ISLÁMSKÉ TERORISTICKÉ ORGANIZACE

Všechny islámské fundamentalistické organizace odmítají Izrael a jeho okupaci Palestiny, primární zájem následujících skupin je však jiný. Zpravidla se jedná o nastolení „pravého“ islámského státního zřízení ve vlastní zemi nebo o boj proti západnímu vlivu na muslimský svět.

Al – Kajda

Jméno této teroristické skupiny je známo lidem po celém světě, je synonymem pro islámský terorismus. Svými útoky z 11. září 2001 na WTC na Manhattanu si získala obrovský věhlas v arabském světě, od Pákistánu po Egypt milióny lidí oslavovaly tento zásah do srdce USA. Al-Kajda se však zároveň také zasloužila o vlnu islamofobie, kterou tento útok v neislámském

světě vyvolal a o invazi USA do Afghánistánu. Spojené státy vyhlásily válku proti terorismu, Al-Kajda džihád „proti židům a křižákům“ po celém světě.

Al-Kajda je organizací, která kromě svých vlastních útoků podporuje i jiné teroristické skupiny stejného zaměření. Jejím terčem se nestávají pouze židé a západní svět, ale i vlády v muslimských zemích, jež jsou v jejích očích příliš sekulární. Usiluje o nastolení univerzálního muslimského kalifátu, přičemž Spojené státy a jejich židovský satelit jsou tomu největší překážkou. Z tohoto důvodu Al-Kajda přímo nabádá všechny muslimy k zabíjení Američanů a židů, kdekoli a kdykoli k tomu budou mít příležitost.

Počátky této organizace spadají do let 1979 – 1989, kdy se Afghánistán snažil čelit sovětské okupaci. V té době přichází do Afghánistánu Usáma bin Ládín, syn saudského milionáře, aby v této „svaté válce“ zasáhl. Po spojení sil s vůdcem palestinské odnože Muslimského bratrstva bin Ládín zakládá Maktab al-Khidamat. Cílem této organizace bylo rekrutování muslimských bojovníků ze všech částí světa; vše probíhalo pod finanční záštitou Usámy bin Ládína. Vedle několika desítek tisíc budoucích řadových vojáků tak do Afghánistánu přišla také řada odborníků na partyzánský způsob války. Díky tomu, že tito mudžáhidé bojovali proti tehdejšímu SSSR, byli obdarováni relativně moderními zbraněmi ze strany americké CIA (její materiální podpora dosahovala ročně částky 500 miliónů dolarů).

V roce 1988, kdy se afghánsko-sovětská válka chýlila ke konci, se Usáma bin Ládín rozhodl založit vlastní organizaci – Al-Kajdu. Bin Ládín se vrátil do Saudské Arábie, odkud byl však kvůli svým útokům vůči vládě vyhoštěn. Stejný osud ho potkal i v Súdánu. Svou dnešní sílu nabrala Al-Kajda v místě svého vzniku – v Afghánistánu kolem roku 1997, kdy bin Ládín navázal úzké styky s vládnoucím represivním Talibanem. Zde převážně z vlastních zdrojů vybudoval výcvikové základny, infrastrukturu, letiště apod. V roce 1998 Al-Kajda odpálila nálože na amerických ambasádách v Keni a v Tanzanii. O život přišlo 301 lidí. Bin Ládín vyhlásil tzv. Frontu za džihád proti židům a křižákům a rok 2001 se pro něho stal klíčovým. Jeho organizace vzbudila hrůzu

v celém západním světě a posílila se sloučením s Egyptským islámským džihádem.

Americká invaze do Afghánistánu, která následovala po New Yorském sebevražedném útoku, významně ochromila funkčnost Al-Kajdy. Nicméně úplně zlikvidovat ji nedokázala. Taliban byl svržen, základny Al-Kajdy zničeny a infrastruktura narušena, bin Ládín ani jeho nejbližší spolupracovníci však dopadeni nebyli. V současné době se zdá, že organizace prochází významnou proměnou. Z centralizované skupiny, mající své základny a výcvikové tábory, se stala těžko odhalitelnou organizací roztroušenou do malých buněk, fungujících pouze od úkolu k úkolu.

Al-Kajda představuje jedno z největších nebezpečí pro jakoukoli zemi, která se stane bin Ládinovi z nějakého důvodu trnem v oku. Díky svému obrovskému finančnímu potenciálu může tento v současné době nejhledanější muž podporovat i jiné organizace. Al-Kajda se stala známou po sebevražedných útocích, bin Ládín však v nedávné době projevoval zájem i o chemické, biologické a jaderné zbraně. Pokud se tato organizace vzpamatuje ze svých ztrát v Afghánistánu, a musíme předpokládat že ano, bude jistě opět patřit mezi nejnebezpečnější teroristické organizace.

Asbat al-Ansar

Tato relativně mladá teroristická skupina si klade za hlavní cíl svržení současné libanonské vlády a nastolení muslimského státu, který by fungoval na základě šaría. Její základnou je palestinský uprchlický tábor v Sidonu v jižním Libanonu. Terčem útoků jsou jak „nepraví“ muslimové, tak lidé ze západu, kteří by mohli ohrozit nastolení šaría. Během zhruba deseti let své existence skupina prováděla pumové útoky na kostely, bary, obchody s alkoholem, kasina, divadla apod. V roce 1999 přívrženci Asbat al-Ansar zahájili palbu u soudu v Sidonu, doprovázenou výbuchy granátů. Výsledkem byli čtyři mrtví libanonští soudci. V lednu 2000 chtěla skupina vyjádřit podporu čečenským separatistům, když si vzala za cíl ruskou ambasádu v Bejrútu. Organizace má kolem 300 členů, většinou palestinských uprchlíků.

Asbat al-Ansar je pravděpodobně v užším kontaktu s Al-Kajdou, prostředníka jí tvoří Australan libanonského původu Bilal Khazal. Tento vůdce islámského hnutí v Austrálii se sám věnuje především verbování mladých fundamentalistů na tomto kontinentě, díky svým kontaktům se špičkami Al-Kajdy je považován za velmi nebezpečného. Al-Kajda a Usáma bin Ládín jsou také hlavními sponzory organizace Asbat al-Ansar, v žádném případě ji tedy nelze brát na lehkou váhu.

GIA (Islámské ozbrojené skupiny)

Alžírská fundamentalistická organizace GIA usiluje o svržení tamější sekulární vlády a nastolení pravověrného islámského státu. Není jednotnou skupinou, její název zastřešuje několik teroristických buněk.

GIA vznikla v letech 1992 – 93, po tom, co dosavadní alžírská vláda anulovala výsledky svobodných voleb, v nichž zvítězili fundamentalisté z Islámské fronty osvobození (FIS). Mnoho islamisticky orientovaných Alžířanů se zkušenostmi s boji z Afghánistánu se tehdy spojilo s menšími teroristickými skupinami a zformovalo Islámské ozbrojené skupiny (GIA). Od roku 1993 podnikla GIA desítky útoků na představitele vlády a armádu, ale také na civilní obyvatelstvo a cizince. Výjimkou nebylo ani vyvraždění celých vesnic, čímž se tato organizace řadí mezi nejbrutálnější vůbec. 31. prosince 1997 povraždili členové GIA na 400 obyvatel v alžírském maloměstě během několika málo hodin. Po roce 1998 útoky na civilisty ustaly, když vedení GIA pocíťovalo výrazný úbytek podpory obyvatelstva a alžírské speciální jednotky zastřelily 11 významných osobností ze samého jádra organizace. GIA se tak ocitla ve stínu menší, ale lépe organizované GSPC (viz níže).

Přestože skupina operuje víceméně v rámci Alžírska, znamená ohrožení i pro Evropu a USA. Bývalí členové GIA nebo její přívrženci spáchali několik pumových atentátů především ve Francii (1995), roku 1999 připravoval Ahmed Ressam útok na mezinárodní letiště v Los Angeles. Navíc v roce 2002 vyšlo najevo, že GIA udržuje kontakty jak s radikální GSPC, tak i s Al-Kajdou.

V udávání počtu členů GIA se žádné zdroje neshodují, a to ani v přibližném odhadu. Můžeme pouze předpokládat, že jde o několik tisícovek bojovníků.

GSPC (Salafist Group for Call and Combat)

Alžírská GSPC má stejné cíle a ideály jako GIA. Nejvyšším cílem je „pravý“ muslimský stát, založený na fundamentalistickém výkladu islámských svatých textů.

V době alžírské občanské války v roce 1996 se skupina zhruba 600 bojovníků oddělila od GIA, čímž vznikla GSPC. V devadesátých letech se GSPC oficiálně zřekla útoků na civilisty a slíbila lépe organizované atentáty na armádu a politiky, čímž si získala mnoho přívrženců. Podařilo se jí zastínit GIA, její útoky nabraly na síle a brutalitě s počátkem druhé intifády, v roce 2000. Civilnímu obyvatelstvu se stále vyhýbala, ne ale západním turistům. V únoru 2003 unesla GSPC 31 turistů na Sahaře, jeden z nich únos nepřežil.

GSPC je v současnosti nejlépe organizovanou a nejvýkonnější alžírskou teroristickou skupinou s několika stovkami oddaných bojovníků. I u ní byly vystopovány vazby na Usámu bin Ládina: jemenský zástupce Al-Kajdy byl zadržen právě před schůzkou se členy GSPC, někteří členové Al-Kajdy zatčení v Evropě byli zároveň členy GSPC.

Al-Gama'a al-Islamiyya (Islámská skupina, Islamic Group - IG)

Po svém vzniku v Egyptě v sedmdesátých letech byla IG jednou z nejaktivnějších militantních fundamentalistických skupin. Stejně jako mnohé další organizace usiluje o svržení sekulární egyptské vlády a o nové uspořádání, jež má být založeno na islámském tradičním právním systému šaría. Jedním z hlavních podnětů pro její vznik byl podpis mírové smlouvy s Izraelem prezidentem Sadatem roku 1978. (Anvar Sadat byl trnem v oku fundamentalistům i nadále, součástí jeho sociálních reforem bylo i výrazné zlepšení postavení žen v Egyptě apod.)

Terčem al-Gama'a al-Islamiyya jsou jak politické osobnosti (má podíl na atentátu na Sadata v roce 1981, je podezřelá z pokusu o vraždu prezidenta Mubaraka roku 1995), tak i civilisté, policisté, turisté, kina, divadla apod. V roce 1997 skupina provedla masakr 58 turistů v Luxoru, egyptská vláda jí přisuzuje celkem 1300 obětí. Několikrát se přihlásila i k sebevražedným útokům.

Během posledních pěti let IG neprovedla v Egyptě žádný atentát, přesto ji nelze opomíjet. Její současný vůdce Rifa'i Taha Musa podepsal v roce 1998 proklamaci Usámy bin Ládina, volající po zabíjení Američanů a „křižáků“. Napojení na Al-Kajdu či vzájemná podpora je tedy více než pravděpodobná. Počet přívrženců al-Gama'a al-Islamiyya se však v Egyptě po Luxorském masakru a útocích z 11. září rapidně snížil, odhaduje se na několik tisícovek. Skupina však vždy operovala ruku v ruce s druhou egyptskou fundamentalistickou organizací – Egyptským džihádem.

Egyptský islámský džihád (al-Jihad)

Vedle nastolení fundamentalistického kalifátu chce Egyptský džihád docílit také izolace Egypta od amerických a izraelských vlivů. Tato organizace je dnes součástí mezinárodní sítě Al-Kajda, jejímž terčem je prakticky celý západ, Izrael i „nepraví“ muslimové.

Al-Jihad vznikl odtržením nejradikálnějších členů Muslimského bratrstva v 70. letech dvacátého století (stejně jako al-Gama'a al-Islamiyya). Egyptský islámský džihád je zodpovědný za úspěšné atentáty na prezidenta Anvara Sadata roku 1981, na mluvčího lidového hnutí Rifaata el-Mahgoub roku 1990 a další vysoce postavené státní představitele.

Po protiteroristických opatřeních prezidenta Mubaraka v 80. letech se Egyptský džihád rozštěpil na dvě frakce. První, odmítající násilí, brzy zanikla. Druhá, vedená Aymanem al-Zawahirim se stala ještě násilnější, začala praktikovat i sebevražedné útoky a po roce 1987 postupně přestěhovala svou základnu z Egypta do Afghánistánu. Roku 1998 Egyptský džihád deklaroval členství v bin Ládinově Frontě za džihád proti židům a křižákům, o tři roky

později se Egyptský islámský džihád s Al-Kajdou spojil úplně. Jeho členové jsou tak zároveň jako členové Al-Kajdy považováni za pachatele útoků z 11. září.

Skupina, původně operující v Egyptě, má dnes svá sídla víceméně mimo tuto zemi. Jemen, Afghánistán, Pákistán aj. jsou jejím novým útočištěm. Vzhledem k současné transformaci Al-Kajdy je budoucí forma a aktivita Egyptského islámského džihádu významnou otázkou.

Harakat ul-Ansar (Harakat ul-Mujahidin – HUM, Jamiat ul-Ansar)

HUM je pákistánskou organizací, která usiluje o připojení Kašmíru a vymanění se z vlivu „bezvěrců“ - USA. Původně byla založena v 80. letech na pomoc Afghánistánu v boji proti Sovětskému svazu, po jeho rozpadu svou pozornost obrátila na Kašmír. V 90. letech HUM podnikla desítky útoků proti Indii, roku 1998 podepisuje bin Ládinovu Frontu za džihád proti židům a křesťákům.

O rok později členové HUM docílili únosem indického letadla propuštění Maulana Masooda Azhara, který se však po svém osvobození od HUM oddělil a založil novou skupinu Jaish-e-Muhammad (viz níže).

Po zákrocích pákistánské vlády vůči islámským militantním skupinám zůstala HUM zcela bez zdrojů a bez podpory, její aktivita tak značně poklesla. V únoru 2000 předal zakladatel skupiny a její dlouholetý velitel Fazlur Rehman Khalil vedení Farooqu Kashmiri Khalilovi. V následujícím roce byla skupina zakázána prezidentem Musharrafem a tudíž přejmenována na „Jamiat ul-Ansar“.

Přestože se HUM přidala k bin Ládinově Frontě, dosud žádný útok na USA nebo Izrael neprovedla; soustředí se plně na Kašmír. Nelze však vyloučit, že k němu v budoucnosti může dojít. HUM disponuje několika tisíci ozbrojených bojovníků, mnoho členů ztratila po odtržení Azhara a založení Jaish-e-Muhammad.

Jaish-e-Muhammad (JEM, Khaddam ul-Islam)

JEM má totožné cíle jako Harakat ul-Mujahidin: připojení Kašmíru k Pákistánu a vyhnání indických ozbrojených sil z této oblasti. Maulan Masood Azhar ji založil začátkem roku 2000, po svém osvobození HUM z vězení a následném odtržení od ní. (Zhruba 75% z několika stovek příslušníků JEM jsou bývalí členové HUM.) Azhar si odpykával trest od roku 1994 za aktivity v HUM, indická vláda jej však vyměnila za 155 rukojmích z letadla, které ozbrojenci Harakat ul-Mujahidin unesli.

Terčem Jaish-e-Muhammad jsou jak indiští úředníci a představitelé státní moci, tak i nemuslimské civilní obyvatelstvo v Pákistánu a Kašmíru. Organizace je rovněž podezřelá ze spáchání sebevražedného pumového atentátu v budově národního shromáždění v Kašmíru (2001), při kterém přišlo o život 38 lidí. Indický parlament obvinil JEM spolu s Lashkar-e-Tayyeba (viz níže) ze spáchání atentátu na svou budovu v prosinci 2001, který si vyžádal 10 obětí na životech. V roce 2002 byla JEM pákistánskou vládou zakázána, přejmenovala se tedy na „Khaddam ul-Islam“. Vojenské akce provedené proti příslušníkům JEM provedené v roce 2003 měly za výsledek oslabení skupiny o 555 ozbrojenců, včetně dvou nejvyšších operačních velitelů.

Taktiky JEM jsou experty popisovány jako sebevražedné. Ačkoli si útočníci nepřipevňují nálože přímo na svá těla, naděje na přežití atentátu je vzhledem k okolnostem nulová. Útočník tedy předem počítá s tím, že sám s největší pravděpodobností nepřežije, přičemž se snaží zabít co nejvíce lidí. Takto byl proveden například výše zmiňovaný útok na indický parlament.

Jaish-e-Muhammad byla zapletena do únosu a následného zavraždění amerického novináře listu *Wall Street Journal* Daniela Pearla v roce 2002, který pobýval v indickém Karáči kvůli možným pojítkům mezi militantními skupinami a Richardem Reidem – útočníkem s bombou v botě. Vzhledem k opakovaným setkáním Azhara a bin Ládina lze předpokládat, že skupina funguje mimo jiné díky finanční podpoře Al-Kajdy a že je tedy součástí tohoto nadnárodního „teroristického kartelu“.

Lashkar-e-Tayyiba (LT, Jamaat al-Dawat)

LT si podobně jako předchozí dvě organizace kladla za cíl připojení Kašmíru k Pákistánu, postupně se však její úsilí rozšířilo až na vytvoření islámského státu i na území Indie a v podstatě celé jižní Asie. V roce 1990 vznikla odtržením nejradikálnějších členů od organizace Markaz-ud-Dawa-wal-Irshad, o tři roky později se již řadila k nejnebezpečnějším a nejlépe organizovaným skupinám, bojujícím v této oblasti.

Skupina se podílela na pumovém útoku na indický parlament v roce 2001, o rok později byla prezidentem Musharrafem spolu s dalšími skupinami zakázána a stejně jako ony se přejmenovala, na Jamaat al-Dawat. Ve Virginii bylo v roce 2003 zatčeno 11 mužů pro podezření ze spolupráce s Lashkar-e-Tayyiba, v současné době čekají na soudní přelíčení.

LT pravděpodobně spolupracuje s dalšími islamistickými organizacemi, Al-Kajdu nevyjímaje. Členové LT se účastnili bojů v Bosně, Čečensku i na Filipínách.

Lashkar I Jhangvi (LJ)

Terčem této sunnitské teroristické organizace jsou především šíitští muslimové v Pákistánu. LJ úzce spolupracuje s Al-Kajdou a zcela převzala její ideologii. Bojuje proti západu a židům, chce nastolit ortodoxní muslimský stát.

Svůj vznik LJ datuje do roku 1996, kdy v Pákistánu probíhal konflikt mezi šíity a sunnity. Od té doby podnikla desítky útoků jak proti šíitským muslimům, tak proti křesťanské menšině v Pákistánu. LJ se nevyhýbá ani nasazení sebevražedných atentátníků. V roce 2001 byla v Pákistánu postavena mimo zákon a přemístila své základny do Afghánistánu. Po pádu Talibanu se pravděpodobně přestěhovala zpět na pákistánské území, několik jejich vůdců však bylo zabito.

Lashkar I Jhangvi byla spolu s Al-Kajdou hlavním strůjcem únosu a vraždy Daniela Pearla v roce 2002. Kromě něho se stalo obětí jejich atentátů i několik dalších cizinců ze západu.

Přes relativně malý počet svých členů (méně než 100) je LJ velice nebezpečná. Její členové jsou cvičeni na základnách Al-Kajdy, která je nejspíše také jejím hlavním sponzorem.

Islámské hnutí Uzbekistánu (IMU – Islamic Movement of Uzbekistan)

IMU bojuje za svržení sekulární Uzbekistánské vlády a následném nastolení fundamentalistického státu. Zároveň násilně šíří islám do dalších asijských zemí a terčem jeho terorismu jsou státy, které se jeví jako překážka.

Islámské hnutí vzniklo po tvrdých represích uzbeckého prezidenta Karimova, který odmítal tolerovat jakoukoli opozici a tvrdě potlačoval islám. Několik vysokoškolských studentů, které tyto represe zasáhly, se odebralo do Afghánistánu, kde pod ochrannými křídly Talibanu postupně vytvořili IMU. V roce 1996 již IMU rozhýbávalo svou teroristickou kampaň proti uzbecké vládě. Kvůli vysoce efektivním bezpečnostním opatřením se však Hnutí nepodařilo ji výrazněji ohrožit, svou pozornost tedy obrátilo na okolní státy. Mnoho vůdců tohoto hnutí bylo zabito při americké invazi do Afghánistánu v roce 2001.

Mezi akce IMU patřil únos čtyř amerických horolezců v Pamíru, kterým se však podařilo uprchnout. Islámské hnutí Uzbekistánu má silné vazby na Al-Kajdu a ostatní teroristické organizace. Zajímavostí je, že IMU kontroluje přes 70% obchodu s opiem v této oblasti, což nejspíše leccos vypovídá o skutečném náboženském uvědomění vůdců tohoto hnutí...

Skupina Abú Sayyafa (ASG – Abu Sayyaf Group)

Abú Sayyaf a jeho přívrženci původně bojovali za vytvoření samostatného státu pro muslimskou menšinu na Filipínách (žijící především na jižních ostrovech Mindanau a Sulu Archipelago). Dnes se ale organizace jeví jako obyčejná skupina lupičů, kteří jsou dychtiví především po finančním zisku.

Po smrti zakladatele Abubakara Janjalaniho v roce 1998 se nenašel žádný schopný nástupce a zhruba 400 členů ASG se rozštěpilo na několik menších bojůvek. V 90. letech skupina útočila na filipínské křesťany, podnikala

pumové atentáty a únosy. V roce 2000 se jejím terčem postupně stávali turisté, za které bylo možno žádat velké výkupné. V dubnu tohoto roku si ASG vynutila 25 miliónů dolarů za propuštění tří Francouzů. Jen o měsíc později došlo k dalšímu únosu, tentokrát dvaceti cizinců z různých zemí. V současnosti na Filipínách operují americké jednotky, které mají ve spolupráci s filipínskou vládou eliminovat činnost ASG.

Organizace Abú Sayyafa vynikla především svou brutalitou, několik unesených turistů mučila či popravila. Důkazy o propojení ASG s jinými teroristickými organizacemi neexistují, podezření padá na Al-Kajdu vzhledem k přítomnosti jejích členů na filipínských ostrovech.

Jemaah Islamiya (JI)

JI je mezinárodní organizací, která chce docílit vzniku striktního islámského státu na území současné Malajsie, Singapuru, jižních Filipín a jižního Thajska.

Kořeny organizace spadají do 40. let 20. století, kdy se proti nizozemské nadvládě v Indonésii zformovala radikální islámská skupina „Darul Islam“. V roce 1985 začali spoluzakladatelé Abu Bakar Bashir a Abdullah Sungkar posílat mladé Indonésany bojovat do Afghánistánu proti SSSR. Ti zde tak získali výcvik v táborech Al-Kajdy. V roce 2000 aktivita Jemaah Islamiya začala pumovými útoky v Djakartě, Manile, Thajsku a Singapuru.

JI nechvalně proslula sebevražedným bombovým atentátem v nočním klubu na indonéském ostrově Bali v roce 2002, při kterém přišlo o život přes 200 lidí – velkou část z nich tvořili mladí australští turisté. Velitel operací JI Riduan bin Isamuddin, známý jako „Hambali“, byl v této souvislosti v srpnu 2003 zatčen. Útoky však nadále pokračují, JI v roce 2003 odpálila nálož v hotelu J. W. Marriott v Djakartě, který usmrtil 14 lidí a 148 zranil.

Jemaah Islamiya je velkou hrozbou jak pro oblasti ve kterých působí, tak i pro zbytek světa. Je v úzkém kontaktu s vedením Al-Kajdy, podrobnosti o vztahu těchto dvou organizací jsou však předmětem diskusí. Existují i domněnky, že JI je pouze dceřinnou skupinou Al-Kajdy. Mnoho členů JI se

pohybuje na území Afghánistánu a naopak – obě organizace si přinejmenším navzájem vypomáhají při financování a výcviku bojovníků.

V závěru přehledu fundamentalistických teroristických organizací je vhodné se zmínit o dvou, které s výše uvedenými mají pramálo společného. Jsou jimi **Strana kurdských pracujících (PKK)** a **Mujahidin-e Khalq (MEK, MKO)**. Obě skupiny jsou zcela sekulární; první usiluje o samostatný kurdský stát, druhá je opozicí iránskému režimu, přičemž podporuje nastolení sekulární vlády.

VI. ZÁVĚR: DIALOG KULTUR A MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

Prezident USA George W. Bush vyhlásil válku terorismu, aniž by si byl ochoten přiznat nemalý podíl USA na současné situaci. Jeho země v minulosti vyzbrojila během studené války afghánské mudžáhidy, podporovala režim generála Haka v Pákistánu (1977-88), který islamizoval společnost podobně jako afghánský Taliban. Hlavním spojencem USA v oblasti Arabského poloostrova je despotická a teokratická Saúdská Arábie; Izrael, opakovaně porušující rezoluce OSN, by bez Spojených států vůbec nemohl existovat. Jak mohou tedy obyčejní muslimové chápat Ameriku jako světovou obhájkyňu lidských práv? „Amerika se musí podívat do zrcadla, které jí nastavují frustrovaní obyvatelé třetího světa – pro ně není zemí svobody a spravedlnosti, ale imperialistickou mocností, která si hájí bezohledně své zájmy a spojuje se s těmi nejkrvelačnějšími diktátory či zločinci (třeba Saddámem Husajnem ...), pokud je to pro ni výhodné“²⁶.

Politováníhodným faktem je, že USA slepě přijala roli, kterou jí podstrčil Usáma bin Ládín. Al-Kajda dostala Spojené státy tam, kde je potřebovala mít. Nenávist, která vůči USA panuje všude v islámských zemích po operacích v Iráku a Afghánistánu, doslova hraje teroristům do karet. Zájemců o členství v bojových a sebevražedných komandech je mnohem více, než mohou teroristické skupiny přijmout a jejich počet den ode dne roste. Nabídka několikanásobně převyšuje poptávku. Bombardování Afghánistánu se stovkami civilních obětí obrovsky zvýšilo popularitu bin Ládina. I obyčejní lidé, kteří netrpí záští vůči neamerickému západu, na USA pohlížejí jako na zemi imperialistů a utlačovatelů, kteří smetou vše, co jim v jejich expanzi stojí v cestě.

Události z 11. září, letošní bombové útoky v Madridu a další teroristické činy nemohou být prezentovány jako vyhlášení války Americe či Západu. Měly by být chápány a popisovány jako akce malé hrstky teroristů, kteří neohrožují pouze USA nebo Evropu, ale všechny země, jejichž obyvatelé chtějí žít v míru.

Součástí řešení nastalé situace musí být také změna pohledu na muslimský svět. Propast mezi západním a třetím světem vyplývá mimo jiné i ze

²⁶BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus*. Brno: CDK, 2001. str. 165

stále rostoucí islamofobie. Svět muslimů je chápán jako víceméně barbarský, postoj lidí se podobá rozdělení na bezbožné, ale vyspělé „my“ a bohabojné, ale zaostalé „oni“. Důležitým krokem na cestě k úspěšnému soužití je odbourání těchto předsudků, především pomocí mezikulturní výchovy.

Učitelé, média a sdělovací prostředky nesmějí napomáhat vzrůstu strachu z islámského světa, jenž je vzhledem ke každodenním zprávám pochopitelný. Informace, které o násilnostech přijímáme, potřebují získat pozitivní protipól. Veřejnosti a dětem ve školách nejsou ukazovány kulturní krásy muslimského světa. V hodinách zeměpisu učitelé neukazují fotografie tisíciletých památek v arabských zemích, které nemají jinde ve světě obdobu; dětem není v dějepise vykládáno, že dnešní muslimské země jsou potomky starověkých vyspělých civilizací. V hodinách hudební výchovy by například bylo možné věnovat část osnov světové hudební tvorby, pouštět žákům ukázky hudby jiných kultur. Možností, jak přiblížit islámskou kulturu ve školách, je jistě mnoho. Podmínkou je ovšem změna našeho podvědomého názoru, že právě naše civilizace je ta nejlepší. Muslimská část světa se může mnoho naučit od nás, my máme možnost se značně (přinejmenším kulturně) obohatit díky ní. Neměli bychom se připojovat ke zřejmé tendenci USA islámské země „pozápadnit“ a vytvořit jakýsi „McWorld“*. Nejen že tento proces „myšlenkové kolonizace“ vyvolává dnešní konflikty, ale sami sebe bychom ochudili o velký přínos, jenž civilizace třetího světa vždy měly a stále mají. Přestože nám náboženství, zvyky a kultura jiných národů nemusejí být blízké, musíme se je naučit respektovat. Hudba, výtvarné a další umění je již dnes pojítkem mezi dvěma odcizenými částmi světa. V mnohých domácnostech najdeme suvenýry z cest po zemích jiných kultur, nebo hudební nahrávky tzv. „world music“. O inspiraci odlišnými kulturami v oblasti módy není pochyb...

Mezikulturní výchovu by měli učitelé ve svých předmětech podporovat, věnovat jí část svých hodin. Žákům a studentům je potřeba dát možnost poznat kulturu islámských a jiných zemí. Zvláště hodiny občanské výchovy poskytují

*tento termín se objevuje v kritikách americké politicko-kulturní expanze, užívá jej například Benjamin Barber či Luboš Kropáček

prostor k vytváření vlastního názoru, jenž by se měl zakládat na objektivitě, nikoli na často médií zkreslených informacích. Žáci zde mají věnovat pozornost současným událostem a diskutovat o nich. Učitelé by se k problému koexistence s islámským světem měli jako jedni z prvních postavit čelem; v jejich rukách spočívá velká část moci k budoucímu pozitivnímu řešení dnešní situace.

ZEMAN, Jan. *Terorismus (historicko-psychologická studie)*. Praha: Triton, 2002. ISBN 80-7254-305-9.

B) ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

anonym: *Islám není násilné náboženství* [on-line]. Britské listy. zveřejněno 3.7.2003. cit. 10. března 2004. ISSN 1213-1792. dostupné z <http://www.blisty.cz/2003/7/4/art14638.html>

CRONIN, A.K. *Foreign Terrorist Organizations* [on-line]. CRS Report for Congress, 6.2.2004. cit. 12. března 2004. dostupné z <http://fpc.state.gov/documents/organization/29722.pdf>

HICKS, Rollie. *The Self – Immolation* [on-line]. cit. 4. února 2004. dostupné z www.uwec.edu/greider/BMRB/culture/student.work/hicksr

JAHODA, Jaromír. *Téma: Sebevražedný terorismus* [on-line]. Neviditelný pes, 21. 5. 2003. cit. 6. ledna 2004. ISSN 1212-673X. dostupné z <http://pes.eunet.cz>

JANÍK, Petr. *Kdo chce být mučedníkem?* [on-line] Neviditelný pes, 21. 5. 2003. cit. 6. ledna 2004. ISSN 1212-673X. dostupné z <http://pes.eunet.cz>

kolektiv autorů. *Izrael a Blízký východ* [on-line]. Neviditelný pes, 1. 6. 2002. cit. 6. ledna 2004. ISSN 1212-673X. dostupné z <http://pes.eunet.cz>

KOVALOV, Viktor. *Palestínský scénár v Čečensku?* [on-line]. Britské listy, 26. 6. 2003. cit. 26. ledna 2004. ISSN 1213-1792. dostupné z <http://www.blisty.cz/2003/6/26/art14541.html>

RAMAN, B. *Suicide & Suicidal Terrorism* [on-line]. cit. 28. března 2004. dostupné z www.saag.org/papers10/paper974.html

Příloha č. 2: Izrael a území pod palestinskou samosprávou – západní břeh Jordánu (angl. West Bank) a pásmo Gazy (angl. Gaza Strip) (staženo 26. 4. 2004 z <http://www.globalsecurity.org/military/world/palestine/maps.htm>)

Příloha č. 3: Propagační materiál palestinských aktivistů, poukazující na kolonizaci Izraele Spojenými státy – na obrázku je mešita al-Aksá (27. 3. 2004 z http://www.islam-shia.org/boycott_israel/images/coke-ad.jpg)

Příloha č. 4: Propagační materiál palestinských aktivistů, vyzývající k bojkotu nakupování amerických výrobků (27. 3. 2004 z www.sengkarai.com/pepsi.jpg)

Haven't we had enough humiliation? Israelis are killing Palestinian children and the US economy is supplying the bullets. Is there anything you can do to stop this? Yes! There are 1 billion Muslims and 5 billion humans around the world. If we all unite together and boycott the attached American product, we will send a strong message to the U.S. that is supporting the killing of innocence. We have nothing against the American people. We just want Israel to stop the killing. This is only the beginning! More products to come. Please make an impact. Boycott this product and spread the word. Together, we can make a difference.

كفاية إهانة! إسرائيل تقتل الأطفال وأمريكا تدعمهم بالمال والسلاح. هل يمكنك فعل شيء لتغير ذلك؟ والله نعم! قاطع المنتج المعلن عنه هنا وأنشر هذه الرسالة إلى أكبر قدر من الناس فنحن مليار مسلم، فلو جميعاً قاطعنا المنتجات الأمريكية لسمعت لنا، فأمريكا تعلم معنى وفعالية المقاطعة الإقتصادية. واعلم أنه سيكون هناك المزيد من المنتجات... هذه البداية، كن عنصراً في نصرة دينك وقدسك وإخوانك.

Příloha č. 5: Leták vyzývající k boji proti Izraeli, vydaný v roce 1977 k desátému výročí PFLP (27. 3. 2004 staženo z <http://www.islam-shia.org/10anniversary.jpg>)

Příloha č. 6: Propagační materiál palestinských aktivistů – na izraelských kulkách jsou znázorněny symboly americké ekonomiky: značky Marlboro, McDonald's, Pepsi, Coca-Cola, Pampers atd. (staženo 14. 3. 2004 z

http://www.islam-shia.org/boycott_israel/images/bullets.jpg)

